

DISSERTATIO INAUGURALIS
PHYSIOLOGICO-MEDICA

D E

FLUXU MULIERUM
MENSTRUO.

QUAM,

FAVENTE SUMMO NUMINE

Ex Auctoritate Rectoris Magnifici

DOMINICI BALK,

J. U. D. & ejusdem Facultatis Profess. Ordin.

N E C N O N

*Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu, Et No-
bilissima FACULTATIS MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in Medicina Honoribus, & Pri-
vilegiis rite ac legitime consequendis,

Solemni examini subjicit,

GOETHIUS STINSTRA,

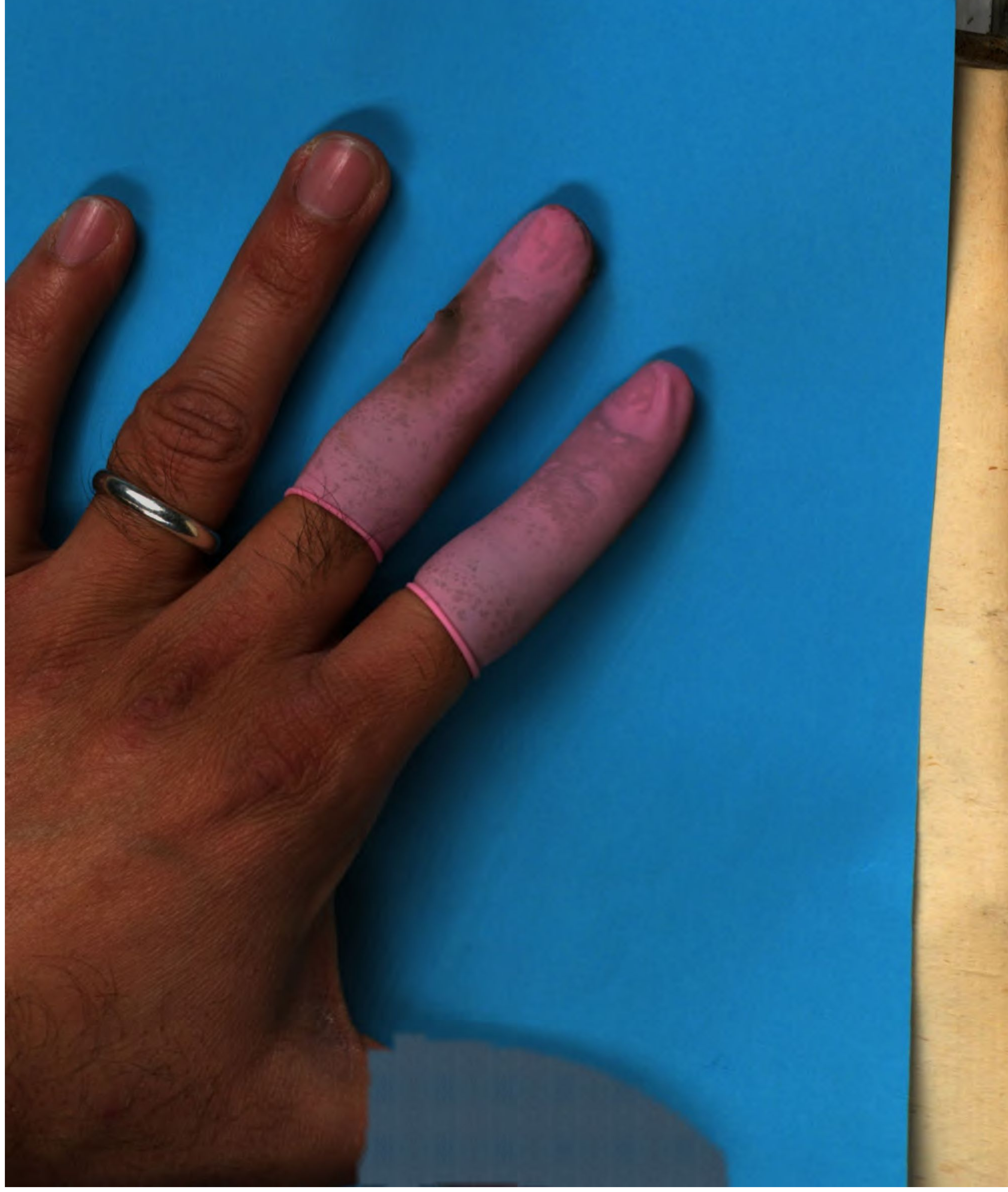
Harlingâ Frisius.

A. D. 13 *Julii* MDCCXXXI.

FRANEQUEÆ,

Excudit GULIELMUS COULON, Illustr. Frisicæ Ordd.
Academiæ Typogr. Ordin. MDCCXXXI.

DISSERTATIO INAUGURALIS
PHYSIOLOGICO-MEDICA

D E

FLUXU MULIERUM
MENSTRUO.

QUAM,

FAVENTE SUMMO NUMINE

Ex Auctoritate Rectoris Magnifici

DOMINICI BALK,

J. U. D. & ejusdem Facultatis Profess. Ordin.

NEC NON

*Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu, Et No-
bilissima FACULTATIS MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in Medicina Honoribus, & Pri-
vilegiis rite ac legitime consequendis,

Solemni examini subjicit,

GOETHIUS STINSTRA,

Harlinga Frisus.

A. D. 13 Julii MDCCXXXI.

FRANEQUERÆ,

Excudit GULIEEMUS COULON, Illustr. Frisicæ Ordd.
Academiæ Typogr. Ordin. MDCCXXXI.

DISSERTATIO IN AUSTRIANIS
TIBIOLOGIA

FLUXU MURBIDUM
DE MEIS CRUDELINO

[The page contains faint, illegible text impressions from the reverse side.]

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND HISTORY
OF THE
CITY OF
NEW YORK
100 N. 5TH AVE.
NEW YORK, N.Y. 10022

CLARISSIMO. ACUTISSIMO.
AC. ERUDITISSIMO.

V I R O.

D. WIERO. GULIELMO.
MUIS.

MEDICINÆ. DOCTORI. EJUSDEMQUE. FACUL-
TATIS. UT. ET. MATHESIOS. CHEMIÆ. AC.
BOTANICES. IN. HAC. ALMA. FRISIORUM.
ACADEMIA. PROFESSORI. CELEBERRIMO.
CELSISSIMI. ARAUSIONENSIS. PRINCIPIS.
&c. &c. &c. CONSILIARIO. SOCIETATIS. RE-
GIÆ. BEROLINENSIS. MEMBRO. DIGNISSI-
MO. &c. &c. PRÆCEPTORI. DUM. VITA. MA-
NET. COLENDO. DE. ME. STUDIISQUE. MEIS.
OPTIME. MERITO. PROMOTORI. HONO-
RANDO.

HAS. STUDIORUM. MEORUM.
PRIMITIAS.

D. D. D.

GOETHIUS STINSTRA
AUCTOR.

CLARISSIMO. NOTISSIMO.

AC. ERUDITISSIMO.

V. R. O.

D. WIERO. CULLEMO.

MUIS.

MEDICINAE. DOCTOR. HUSBENQUE. FACUL.

TATIS. UT. ET. MATHESES. CHYMIA. AC.

POTANICES. IN. HAC. ALMA. LITTERUM.

ACADEMIA. PROFESSOR. CETERARUM.

CELESTIUM. ARAUSIONENSIS. PRINCIPIS.

AC. AC. AC. CONSULTARIO. SOCIETATIS. RE.

CI. BEROLINENSIS. MEMBRO. DIGNISS.

MO. AC. AC. PRÆCEPTORI. DUM. VITA. MA.

RET. COLENDO. DE. ME. STUDIOSQUE. MEIS.

OPTIME. MERITO. PROMOTOR. HONO.

RANDO.

HAS. STUDIORUM. MEORUM.

PRIMITIAS.

D. D. D.

GOTTIUS. STINSTRÄ.

AUGUSTO.

DISSERTATIO PHYSIOLOGICO
MEDICA
DE
FLUXU MENSTRUO.

I.

Menstruum Mulierum Fluxum, quoad sinunt vires, dicere aggredior. Minime vero, Jupiter, hocce sum ingressus stadium, ut novam hujus evacuationis darem ideam: Unicum tantum fuit mihi propositum materiem quandam ex Physiologia aut Pathologia haustam ad Præceptorum meorum mentem proprio Marte ac bonorum auctorum suffulto subsidiis, exponere, antequam ad Praxin Medicam exercendam venerandi Senatus Academici consulto admitterer. Inter alia meditati occurrebat muliebri sexui propria miseria; at quam gravis, quam varia & multiplex, quam frequens hæc incognita viris. Undenam quæso hæc malorum Ilias? Ex utero profecto omnia propululant, qui, ut cum *Helmontio* (a) loquar, *Libertate Menarchali in totum integrale ludit*. Detulerunt ipsum hac de re olim *Hippocrates & Democritus*; hic (b) *δενδρ*
A *ἀλγ*

(a) De Conceptis §. 17. (b) Epist. ad Hippocr. p. 1289.

ἀλγῶν τῶν ἐν γυναικὶ μόχθων μυρίων παρσιτὴν vocat; ille (a)
αἱ ὑσέραι, inquit, παντῶν τῶν νοσημάτων γυναικείων αἰτίαι εἰ-
σι. Confer *Aretaeum Capp. de Caus. & Sign. Dint. M.*
Lib. II. Cap. 11. Nec gravidus hic tantum, verum etiam
vacuus muliebri corpus vexare vix omittit. Misera itaque
illarum conditio, quæ tot morbis, quatenus homines, sub
sunt, totidemque ab utero patiuntur. Jam vero quum Ca-
tameniorum negotium ad Uteri læsiones imprimis spectet,
idemque ad cognoscendos & curandos Mulierum Morbos
summi perhibeatur momenti; sane horum materies mihi ar-
risit, ex qua postea Praxi admotum aliquid emolumenti ad
me rediturum eram persuasus. Quid? An ulla in corpore
fæminino functio majoris est utilitatis ad sanitatem servan-
dam sartam tectamque, si rite, recteque, atque moderan-
te natura procedat? Sin læsa sit, ilico morbis fenestram ape-
rit, & miseras in summa mala præcipites dat. Nec disso-
nat Medicorum Parentis regula (b) Καταμηνίων γινομένων
πλειόνων, νόσοι ξυμβαίνουσι, ἢ μὴ γινομένων, ὅποτ' τῆς ὑσέρης
ξυμβαίνουσι νόσοι. Quid? Nonne quotidie sanissima mu-
liercularum corpora, deficiente hujus, ut ita dicam, re-
ciprocantis maris æstu, insultari videmus ab innumero
morborum numero; Candida illa ac eburnea, quæ olim
ridebant, membra, lurida fiunt & adspectu ingrata: Ge-
nis roseus intermixtis liliis color perit: partes politæ olim,
quas ex Pario marmore Praxitelem finxisse jures, stantes
atque horridulæ, nunc flaccidæ atque invenuste tumidæ
squallent: Denique totum corpus in morbum convertitur.
Hinc chronicorum tot morborum, acutorumque atra in-
cumbit atque numerosa cohors (c). In quibus curandis
semper eo dirigenda res est Practicis, ut hæc evacuatio,
provo-

(a) De Loëis in Homine p. 423: (b) Lib. v. aph. 57. (c) Enu-
merat Hippocr. Lib. I. de Morb. Mul. p. 589. & de Virg. Morb.
lib.

provocando & augendo suppressam imminutamve, nimiam minuendo, emendando depravatam, in datas a natura leges revocetur; Quo facto cætera non raro prona esse & sponte quasi ad curationem vergere solent. Et ab his solis Menstruis profecto contingit, quod tantum differat virilium atque muliebrium morborum curatio, ut bene monuit *Hippocrates* (a). Quantane vero sunt utilitatis? Utpote qui in puellis circa pubertatem & erumpentibus menstruis non soluti fuerint morbi, plerumque inveterascere solent (b). Eadem etiam ob ætatem subsistentia penitus, annosiores in dira mala præcipitant (c).

I I.

Vix ulla autem est in Physiologia materies, de qua tam multiplices doctorum fuerunt sententiæ, sæpius toto diversæ cœlo, tum quoad ipsius excretionis causam atque finem, quam excreti naturam atque indolem. Quum alii a fermentantibus, alii a putrescentibus sive sanguine, sive humoribus a sanguine secretis vel in Utero aut alicubi stagnantibus, Bile Cystica, &c. causam derivent. Nonnulli ideo hunc fluxum celebrari autumant, ut, expurgato utero, hic naturæ ager aptus evaderet ad sementum nutriendum: alii alia. Hi sanguinem excretum bonum atque laudabilem, pessimum illi, venenatum atque virulentum existimant. Quænam vero tanti hic sententiarum divortii causa? Nil nisi, quam quod hunc fluxum, qui vix quidquam cum cæteris functionibus videbatur habere commune, a causa longe diversa proficisci putabant. Hinc principia toties protulerunt abstrusissima, recondita, ac viva ingenii

A 2

fin-

(a) De Morb. Mul. Lib. I. p. 472. Ed. Lind. (b) Hippocr. Sect. III. Aph. 18. Plinius H. N. Lib. XXVIII. §. 10. (c) Experientia sua confirmat Fr. Hofmannus Prax. Rat. Tom. III. p. 199. §. 7.

fingentis vi producta: Vulgaria atque obvia neglexerunt: pro vera ac sensibus suffulta θεωρία, obscuram atque falsam supposuerunt non raro, & ut ita dicam, pro Junone nubem sunt amplexi. Id pervolventi Medicorum scripta ilico apparet. Sed non plures a nobis causæ admittendæ sunt, quam quæ veræ sunt ipsiusque Phænomenis explicandis sufficiunt; Ipsius naturæ via insistenda, seu ex Mechanica & Anatomica Corporis Humani sani scientia phænomena quantum possumus explicanda sunt, quæ hac ratione adire non licet, abstinendum. His vero missis, donec veram causam explicuero, unde plures difficultates vel sponte disparebunt vel levi removebuntur opera, ad rem ipsam transilio.

I I I.

In hac pertexenda tela optima mihi videtur esse methodus, ut præmissa Definitione, inde ad nudam hujus Evacuationis historiam transgrediar; quibus datis ac adjecta fæminini, quatenus a virili differat, corporis narratione Anatomica, formabitur αἰτιολόγια clarior.

I V.

Fluxus Menstruus mihi dicitur. *Illa sanguinis rubri excretio, quæ sana, maturæque ætatis virgini, mulierive, naturaliter per pudenda contingit, & plerumque menstrua præter propter periodo recurrere solet.*

V:

V. Vix mihi enarrare licet, quam varia apud auctores hæc evacuatio nacta fuerit nomina: Græcos hic intelligo tan-

tantum & Latinos; Qui plerumque a menstruo, quem observat, ac jugi reditu vocant. Μηνες. Ἐμμηνα. Καταμήνια. Ἐπιμήνια. Ἐμμήνια. *Menstrua. Menses. Menstrualem Fluorem* (a) *Tempora*, &c. Aliquando, quia veteribus Lunæ, tanquam causæ adscribebatur, *Tempus Lunare*, &c. Hippocr. (b) Καταμήνια γυναῖξι ταῖς ὀγδαίνουσας φαίνονται καθ' ἑκάστον τῶν μηνῶν, ὡς ἔχοντες ὁ μὲν ἰδίην δύναμιν ἐν τοῖς σώμασι. Alii ab effectu & commodis, quæ videbant fæminea inde nancisci corpora, dicere amant Καθάρα, Καθάρσεις (c) Ἐπιμήνεις Καθάρσεις (d) *Menstrualem purgationem* (e) *Purificationes* &c. Quibusdam *Flores* dicuntur; nam ut in plantis flos fructum præcedit, sic fæminas priusquam semen recipere & in debitam molem enutrire aptæ sunt, flore hoc comantes purpureo videmus; unde etiam *Profluvium genitale* nuncupatur. Quia fæminis solis hæc evacuatio imposita, Γυναικία (f) *Profluvium Mulierum, Tributum & Consuetudinem* dixerunt alii. A venenata, quam huic sanguini inesse putabant, qualitate, *Virus & Malum*. Quod jugiter scaturiat, tandem ῥύσιν (g) ῥύσιν ὁ αἷμας (h) & πηγὴν (i). Non minorem quoque varietatem apud mulierculas in gynæceis observare licet; quibus has sibi proprias functiones apertis verbis pronunciare, scelus atque piaculum; quin potius hæc tanquam obscœna atroque notanda carbone nomina κατ' εὐφημίαν, mirisque verborum ambagibus expriment, nullis fere, nisi mystis intelligendis. At procul o! procul ite profani.

A 3

VI. Di-

(a) Cœl. Aurel. de M. Chr. Lib. III. p. 467. (b) De Septim. Part. p. 257. (c) P. Ægineta p. m. 52. (d) Clem. Alex. Lib. II. Pæd. p. 225. (e) Cœl. Aurel. de M. Ac. L. III. p. 180. [f] Hipp. Sect. V. Aph. 28. [g] LXX. in Levit. xv. 19. [h] LXX. in Levit. xx. 18. [i] Ibid.

V I.

Dixi vero, quod spectat ulteriorem datæ definitionis explicationem, sanguinem hunc *καταμήνιον rubrum* esse: ut excludam Albos de Utero Fluxus, Uterive Rheumatismos. Nonnullæ etenim sunt fæminæ, quæ quidem menstruam per locos experiuntur evacuationem materiæ vel pituitosæ & tenacis, vel feri instar fluidæ: quæ quantum a nostra differat vel sponte patet, imprimis quoad ipsius indolem; quum Menstruus Sanguis, qualis de uteri vasis prodeat sit instar illius, qui per arterias ac venas mulieris, unde prodit, fluit. Jam vero hanc *sanam* & sanum uterum posuimus. Ergo hic Menstruus debet esse ruber, nullumque odorem saporemque præterquam qui est in sanguine naturalis, habere. Excipiuntur itaque ob hanc causam Cancrosæ atque Purulentæ ex Utero destillationes; Sanguis item, qui etiamsi sanus, dum ex vasis exhibat, aliquandiu in utero hæsit, & sic corruptionem trahit, exhalatque mephitin. Attamen non eam inficias sanguinem hunc pro diversa corporis atque ætatis ratione variari. Observat enim *Hippocr.* ^a Menstrua juniorum fere subcruenta esse solere, senioribus vero magis mucosa. Mirum quantum quoque differunt a nostro hi fluxus quoad effecta, quum ex prodeuntibus rite Menstruis mulierum vita quasi refocilletur, corpus ad conceptum præparetur: ex Rheumatismo vero atque uteri Catharro sanitatem destrui, inque morbum abire, & fœcundas olim mulieres non raro sterilescere, experientia clamat.

V I I.

Sanis adest hæc evacuatio, nam in pluribus ex morbo diuturno decumbentibus atque emaciatis non apparet.

VIII. *Med.*

^a de Locis in Homine p. 424.

Matura ætatis feminas insequitur vulgo & naturaliter. Rari tamen casus docent nonnullas longe ante pubertatis annos invasisse. Menstruorum præcocium exempla, in puellis undecim ^a, novem ^b, septem ^c, quinque ^d, quatuor annorum ^e, unius anni ^f, apud auctores exstant. Plura vide apud *Schenkium* ^g Imo etiam, si auctoribus sit habenda fides, nonnullis ab ipsa nativitatis hora adfuerunt ^h. Senescentibus vero & circa septimum ut plurimum ætatis septenarium idem fluxus deficit. *P. Aegineta* ⁱ *παύονται* ἡ, inquit, τῶν καθάρσεων αἱ μὲν ἐπὶ τὸ πενήτηκον ἔτι σπάνιαί ἢ μέχρι τῶν ἐξήκοντα. ἐνίαις ἢ ἀπὸ πέντε ἢ τριάκοντα. ἢ μάλιστα ταῖς καταπιμέλαις λήγειν ἤρξατο καταμῆνια. Nonnulla excipiuntur, quas in serum usque ævum insequitur. In 85 ^k, 80 ^l, 76 ^m, 70 ⁿ, 60 ^o annorum vetulissimæ menstrua observarunt auctores ^p. Hæc vero ætas menstruans variat quam maxime pro regionum diversitate. In calidis quippe regionibus citius longe erumpunt puellis menstrua, quam in frigidis. In India puellæ 8, 9, 10. annorum fecundas exercent nuptias ^q. In his vero regionibus plerumque post secundum septenarium prima efflorescunt vice. Eandem ætatem definit *P. Aegineta* ^r Variat hæc quoque pro

^a Walschmid. *Prax. Lib. IV. Cas. 12.* ^b Th. Bartholin. *Cent. III. Hist. 91.* ^c Dolæus *Med. Dogm. Lib. III. C. 10. p. 284.* ^d Dolæus *l. c. & Obs. Med. 15.* ^e Tulpius *L. III. C. 36.* ^f Stalp. *v. de Wiel Cent. I. Obs. 77.* ^g *Lib. IV. p. 629.* ^h Vid. Kerkring. *Obs. 87.* ⁱ *Lib. III. p. m. 52. a.* ^k Kerkring. *Obs. 88.* ^l Th. Bartholin. *Cent. V. Hist. 34.* ^m Walschmid. *Prax. L. IV. Cas. 13.* ⁿ Kerkring. *l. c.* ^o C. Peyerus *Parerg. An. VI. p. 190.* Th. Bartholin. *Cent. III. Hist. 90.* ^p Alia menstruorum Serotinorum exempla collecta vide apud *Schenkium Lib. IV. p. 630.* & *Rhodium Cent. III. Obs. 48.* ^q Vide Thevenot *Voyage Part. III. Lib. I. C. 48.* ^r *Lib. III. p. m. 52. a.*

pro varietate temperiei ac vivendi ratione. Sic in sanguinolentis, plethoricis, laxis, inque otio degentibus hic fluxus citius erumpit & diutius protrahitur. Observant Practici, mulieres, quibus citius ac in minori ætate erumpant menstrua, salaciores esse, ævique brevioris, contra ea, quibus serotina, longæviores & minus in venerem pronas ^a. Docent etiam variarum gentium observationes, quo citius mulier menses habet, eo celerius in pariendo liberos deficit & effœta fit. Ita in calidis regionibus, Hispania, Lusitania, &c. puellæ 12 & 14 annorum menstrua patiuntur & ad procreationem sunt idoneæ: at raro ibi, quæ 36 superavit annos, mulier puerpera fit. Sed in frigidis regionibus serius menstruantur & diutius fœcundæ manent. Hinc illæ gentes magis proliferae semper fuerunt, quam quæ calidas incolunt regiones. Hinc tot sæpe colonorum millia, Germanorum, Gallorum, Teutonum, Gothorum, aliorumque barbarorum, agrorum penuria coactorum, alias petivere sedes ac in calidas regiones sese effudere.

I X.

Nonnullæ quoque absque ullo damno ab hoc tributo semper sunt immunes ac nihilominus fœcundæ. Exemplum sunt apud auctores ^b. De Gronlandis fœminis, aliisque in septentrione extremo de gentibus, refert *Pechlinus* ^c quod sine menstruo tributo matres fiant. Aliæ vero mulieres pro vario anni tempore & laboribus diversis, nunc menstruantur, nunc illorum defectum absque incommodo experiuntur: ut in rusticis videmus ^d.

X. Gra-

^a Vide Sennertum Med. Pract. Lib. IV. Part. II. Sect. II. Cap. I. p. 164. ^b Sennert. Prax. L. IV. P. II. S. II. C. 1. Q. 1. Hildanum Cent. V. Obs. 41. J. Rhodium Cent. III. Obs. 54. Schenkium L. IV. p. 556. & Bohnium Circ. An. Diss. XVI. p. 215. ^c Lib. I. Obs. 34. ^d Pechlin. l. c. Obs. 35.

X.

Gravidæ quoque & Nutrices, etiam si sanissimas, ple-
rasque destituit. Lactantibus ne quidem talibus exceptis,
quæ sine prævia imprægnatione Lac in mammis habent *a*.
Nonnunquam tamen contingit, ut primis Graviditatis men-
sibus hic fluxus suas observet orbitas, ac nonnullas, quod
rarius, ad partus usque tempus comitetur sine ulla foetus
matrisve noxa *b*. Nutrices quandoque absque ulla sanitatis
labe menstruum fudisse sanguinem Medicorum confirmant
observata *c*.

X I.

Locus excretionis omnium maxime naturalis est *Vulva*;
quæ si obturetur via, sæpe per alias corporis parter cruor
hic periodicus eliminatur, ut vix ull'a sit in corpore, unde
non quandoque prodierit. Huc referenda Menstrua excre-
ta per Vomitum *d*; Alvum *e*; Hæmorrhoides *f*; Umbi-
licum, ubi venæ Epigastricæ ramus cum Mammaria jun-
gitur *g*; Pulmones ac Tussim *h*; Aures *i*; Ex Angulo O-
culi *k*; Naribus *l*; Dentis Alveolo *m*; Per Sudorem san-
gui-

a Morgagni Adv. V. p. 3. *b* Schenkus Lib. IV. p. 574. Trans-
act. Phil. by Jones Tom. V. P. I. p. 298. *c* Schenkus L. IV. p. 630.
d Stalp. v. de Wiel Cent. II. Obs. 17. Forest. Lib. XVI. Obs. 25.
Bartholin. Cent. V. Obs. 32. *e* Greg. Horst. Lib. V. Obs. Med. 3.
f Greg. Horst. l. c. Obs. 45. Act. Hafn. Part. I. Obs. 81. Forest.
Lib. XXIII. Obs. 4, 5. *g* J. Rhodius Cent. III. Obs. 49. *h* Act.
Hafn. Part. II. Obs. 7. Pechlin. Lib. I. Obs. 43. Ortlob. Diss. XIX.
§. 3. *i* Dolæus Med. Dogm. Lib. V. C. 3. p. 491. *k* Th. Bartho-
lin. Cent. V. Hist. 16. *l* Act. Hafn. Part. III. Obs. 74. Forest. Lib.
XIII. Obs. 10. Pechlin. Lib. I. Obs. 40. *m* Rhodius Cent. III.
Obs. 51. Bald. Ronseus Epist. Med. II. pag. 7.

guineum *a*; Guttulas sanguineas ex cute Manus & Genarum *b*; Verticem *c*; Manum *d*; Crus *e*; Papillas *f*; Ex pedum tumore toties disrupto *g*; Per Ulcera in Mammis *h*; Per Ulcus pedis *i* Plura exempla vide apud *Sennerium k* & *Schenkium l*.

X I I.

Notandum præterea periodi terminum in omnibus non esse eundem. Adeo ut spatium inter binas evacuationes, quod in bene constitutis corporibus intra 30 dies redire unanimis Practicorum consensus docet, in aliis longius sit, brevius in aliis. Variat etenim, prout temperies, ætas, regio, aliæque circumstantiæ variant *m*. Laxis, quiescentibus, genio indulgentibus & Plethoricis, in ætatis flore constitutis, calidasque incolentibus regiones sæminis anticipat: in illis, quæ sunt strictioris compagis, & laboribus se exercent, pingues, parcior aut durior victu utentes, provectioris ætatis, aut polo vicinas regiones tenent sedes, menstruum tempus superat non raro. Quibusdam sæpius uno mense redit *n*. Hæc vero menstrua excretionis hujus periodus ansam dedit veterum opinioni Lunæ causam Catameniorum adscribendi, ac versiculo *Luna vetus vetulas purgat, nova Luna puellas.*

XIII. Nec

a Dolæus Med. Dogm. Lib. V. C. 3. p. 491. *b* Th. Bartholin. Cent. I. Hist. 13. *c* Kerkring. Obs. 85. Pechlin. Lib. I. Obs. 38. *d* Kerkring. Obs. 86. *e* Rhodius Cent. III. Obs. 50. *f* St. v. d. Wiel Cent. I. Obs. 79. & Not. *g* Bartholin. Cent. I. Obs. 16. *h* Pechlin. Lib. I. Obs. 38. *i* Pechlin. l. c. Obs. 39. *k* Med. Pract. Lib. IV. P. II. S. II. C. II. *l* Lib. IV. p. 633. *m* Vide Hippocr. de Aere &c. p. 356. & de Morb. Mul. Lib. I. p. 426. Ed. Lind. *n* Hollerius de Morb. Intern. Lib. I. Cap. 58.

X I I I.

Nec minus discrimen observamus in durationis uniuscujusque evacuationis tempore. Audiamus *P. Aginetam* ^a. *Χρόν* ⑤ ἡ ἐκάστη καθάρσει τεταγμένη ⑤ ἔκ ἑσιν, πολλαὶς ἡ ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ταῖς ἡ πλείους ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἐκκρίνεται. αἷδαις ἡ ἢ ἄχρι ἑπτα. σπανίαι ἡ ἢ ἄχρι δωδεκάτης ἐκαθάριθαι. Imo nonnullis vix liberum a fluxu hoc datur spatium. Hinc Judæarum Medicos consulentium maxime de hoc incommodo querelæ, quibus ex Lege Mosis interdictum menstruantibus cum maritis concumbere. Hoc autem discrimen a diversa temperie, &c oritur. In laxis nimirum & genio indulgentibus longius protrahitur. In iis vero, quæ sunt strictæ texturæ, in obesis, laboribus assuetis, tenui utentibus victu, calidiorilve temperamenti solet esse brevius. In calidis regionibus quoque fluxus tamdiu non durat ac in frigidis. *Hippocrates* ^b sanæ menstruantī mulieri duos, tresve dies dat: ὁ ἡ πλείων, *Χρόν* ⑤, inquit, ἡ ἐλάσσων, ἐπίνυσσ ⑤ ἢ ἄφορός ἐστὶ. Quin in una eademque hæc sæpe variant sine ullo sanitatis detrimento.

X I V.

Ut vero uniuscujusque Evacuationis tempus, sic quoque Excreti cruoris quantitas strictè definiri nequit. *Hippocrates* ^c Duas Heminas assignat Atticas mensibus moderate in sana muliere prodeuntibus. *Sydenham* ^d quantum testa ovi anserini capiat. Ast admodum pro temperie, ætate, &c. copia Menstruorum est varia, monetque bene i-

B 2

dem

^a Lib. III. p. 52. ^b De Morb. Mul. Lib. I. p. 426. Ed. Lind.
^c de Morb. Mul. l. c. Vide Holler. ad Hippocr. Lib. V. Aph. 57.
^d pag. 606.

dem *Hippocrates* *a*, Nonnullis mulieribus copiosa Menstrua expurgari, pauciora nonnullis. In laxis etenim, macilentis atque sanguineæ temperiei quantitas est major, & contra obelæ, strictæ, &c. minus excernunt. Observat *Hippocrates* *b*, Mulieres in urbibus ventis & aquis frigidis expositis degentes prava & pauca menstrua habere ac sero ad pubertatem venire, raro abortiri, & post partum infantes nutrire non posse. Item in primis parcior, in plenis annis ac florente ætate plenior, omnium maxima atque æqualis esse, priusquam eo pervenerit augeri, vergente ætate minui pedentim ac longiores habere periodos solet, donec tandem hic fluxus deficiat penitus. Motum atque Quietem huc ingens inferre discrimen Rusticæ confirmant mulierculæ, quæ copiosius hieme, parcius æstate menstruantur *c*. Adeo ut ea naturalis sit dicenda quantitas, quæ nullam corporis debilitatem nullamque gravitatem relinquit, sed functiones omnes liberrimas.

X V.

Exposita sic latius Definitione ad ipsa hujus evacuationis phænomena transeo. Ubi notandum hunc Fluxum esse tunc maxime secundum naturam, si sine ullo gravi symptomate exeat: Quæ enim fæminæ hoc instante vel jam præsentente male se habent & acutissimis torquentur doloribus, in iis Uterum atque Ovaria se non bene habuisse a Medicis visa sunt *d*. Eo appropinquante, præcipue in iis, quæ nondum passæ sunt, sæpe adsunt Lassitudo spontanea, Vi-
res

a de Nat. Puer. p. 247. *b* de Aere &c. p. 332. Ed. Lind. *c* Pechlin. Lib. I. Obs. 35. *d* Cancrum Scirrhumve ibi habuisse mulieres, quæ antequam Menstrua erumpere incipiebant, de maximo & feroci ad lumbos, &c. dolore erunt conquestæ viventes, post mortem viderunt Medici, vide Peyserum Par. An. VI. p. 190.

res imbecilles, difficilis aliquando Respiratio, Palpitatio Cordis, Anxietas, Cephalalgia, Vertigo, aliaque Plethoræ phænomena. Mammæ tument, stant, durescunt & tactæ dolent. Stupor & lassitudo Crurum, Dolores, Tensiones & Æstus ad Lumbos, Coxas, Pubem & Inguina sentiuntur. Sæpe etiam levis Febricula eruptionem præcedit. Hæc vero omnia effluentibus Menstruis abolentur, corpusque fit vegetum. Fluxu hoc diu durante & protracto sæpe succedunt Nausea & Languor. Adauctis reliquis corporis excretionibus, Sudore præsertim atque Perspiratione, ipsius quantitas vulgo minuitur. In iis, quæ ex diuturnis morbis emergunt, vel sanguinis evacuationes passæ sunt nimias, hæc evacuatio, vel penitus non apparet, vel imminuta multum.

X V I.

Hinc ad structuram fæminini corporis, quatenus a masculo differat, propositumque nostrum spectare videatur, paulo fusius exponendam transgredior. Vere *Hippocrates* ^a. φύσις ἢ τὸ σῶμα τῆς ἀρχῆς ἢ ἐν ἰητρικῇ λόγῳ. Ex partium nimirum figura, fabrica, situ, nexu cum reliquis, &c, solis earundem actio intelligitur.

X V I I.

Fæminarum corpus longe laxius est quam virile. Vasa etenim quæcunque, fibræ, membranæ, tendines laxiora sunt. Hinc mulieres sæpe facilius extensionis tormenta ferunt, quam mares: quum quo magis nervus tensus sit, eo affectum majorem inferre dolorem constet. Ideo quoque fæminæ rarius Inflammationes quascunque ac præcipue Pleu-

B 3

ritides

^a De Locis in Homine p. 408.

ritides incidunt: si abortæ fuerint facile resolvuntur. Eadem in maribus præcipue robustis ac strictissimo corpore præditis, agricolas fossoresque puto, frequentes occurrunt & periculosa sunt admodum. Ab hac laxitate contingit, quod omnes cavitates, cellulae, receptacula, sinus, &c. a contento liquido facilius se extendi patiantur, humoresque in iis stagent; unde fit, ut Membrana Cellulosa, Adiposaque ubique per corpus dispersa a contento pingui extendatur atque crassescat multo plus, quam in mare. Hoc præcipue manifestum in locis cuti subjectis. Pendet hinc mollities muliebrium tenerrimorum ac tactu delicatissimorum corporum & pulchra rotunditas: quum in viris eadem membrana tenuior musculos ostendit torosos ac protuberantes. Omnis quoque mulierum candor his debetur: nam vasa sanguifera pinguedine altius immersa per cutim non ita transparent. Ob raram hanc atque minus solidam texturam fæminæ ἀνμην (quando ossa tam dura facta sunt, ut amplius vi cordis extendi non possint; Nam, quod post hoc tempus mulieris auget corpus est sola pinguedo) attingunt citius quam mares α. ac generationi aptæ evadunt; unde Jurisconsulti pubertatem fæminis in minorem ætatem definiunt, quam viris. His accedit, quod mulier sanguinem habeat minus condensatum, minus phlogisticum, sed rarefactum: quod ab eadem continentium laxitate dependet. Videmus quippe, homines, stricto & strigoso quo magis corpore sunt præditi, eo sanguinem fundere compactiorem, magis atrum, atque ilico in massam corii instar duram concrecentem: At fæminarum, hominumque effæminatorum cruor fluidior, tardius inque substantiam molliorem cõiens observatur.

XVIII.

• Hippocr. de Morb. Mul. Lib. I. p. 588.

X V I I I.

Ex iisdem fontibus fluit *minorem* in fæminis esse *Perspirationem*. Nam si Venæ sint debiliores & harum respectu Arteriæ robustæ, cruor facilius ex his in illas intrat: unde Attritus minor erit & Calor ac Consumptio: difficiliorque Liquidi introitus in vasa exhalantia, & sic Perspiratio minor. Etenim ab hac sola vasorum continentium laxitate & fluidorum contentorum rarefactione fæminarum Temperies Humidior, Frigidiorque est, quam Marium^a. Humidior, quia corpus fæmininum minus solidum majore humorum copia abundat. Frigidior vero, quia, quum calor nostri corporis tantummodo dependeat ab vasorum liquidorumque actione & attritu in se mutuo, & liquidorum in vasa, constat, quo magis resistent vasa & liquida, sive robustiora durioraque sint, eo conciliari corpori calorem majorem. Ideo Aqua calida, quatenus laxat fibras ac humores diluit atque rarefacit, in Febribus ardentibus calorem minuit: Exercitatio, Equitatio adverso vento, & Frictiones tantum calorem corpori conciliant, quatenus, vel augendo humorum impulsus, vel vasorum resistentiam, attritum producant majorem. Jam vero ob texturam fæminarum minus rigidam & robustam, circulationem liquidorum magis languidam, eorumque rariorem minorem actionem in se mutuo & in vasa, attritus in fæminis, & inde calor necessario minor est, quam in viro justæ temperiei, in quo contrarium obtinere observatio docet. Pulsus etiam si tangas fæminæ, tardiores debilioresque observabis virili. Atqui docet Physiologia Transpirationem hinc minui debere. Hoc experientia sua a posteriore

^a Hippocr. de Nat. pueri p. 237. Vide etiam Lib. I. Viêt. rat. p. 350.

steriore confirmat *Sanctorius a*, ubi inter causas internas prohibet Perspirationis ponit *Vires imbecilles*.

X I X.

Ex hisce cognitis *Plethoram* necessario in fœmininum corpus cadere debere, demonstrari potest. Quod ut facilius procedat, brevis Plethoræ historia, ex Medicis hausta fontibus, quantum ad scopum nostrum faciat, adnectenda videtur.

X X.

Plethoram (quam immerito morbis, morborumque causis eximunt *Helmontius*, aliique ejus sequaces) voco *Sanguinis boni & laudabilis in corpore presentis copiam majorem, quam corpus ferre potest, ut actiones vitæ atque sanitati individuas ritè exerceat; Sed jamjam instet morbus*. Adeo ut morbus nondum adsit, sed si hæc conditio diutius perseveret, augeaturve, necessario successurus sit brevi. Nam duo ab hac aggesta liquidorum copia sequi debere liquet; Majorem nimirum Vasorum Distensionem & quasi crepaturam: & impeditam Cordis actionem, Liquidorumque propulsionem & inclinationem in quietem, morbosque inde secuturos esse, at quam varios, quam numerosos & feroces! similes iis, qui quiescentibus humoribus sponte accidunt.

X X I.

Observatur præcipue in iis hominibus; qui ad *ἀκμήν* pervenerunt, in quibus fibræ & vasa ulterius extendi nequeunt.

queunt. Tunc humores, qui olim corpori augendo inserviebant majori copia, quam opus erat, accumulatur, quia viscera chylum præparantia manent eadem; perinde ac iis hominibus, quibus majora amputata sunt membra, accidit, qui facillime, licet ante macilenti, in Plethoram incidunt. Atqui experientia docet, mulieribus Menstruorum excretionem incipere eadem ætate, qua Plethora occipit, ibique tunc, eadem symptomata adesse, & quæ in Plethora observantur, eademque Fluxu Menstruo tolli.

XXII.

Originem debet organis Chylum, Sanguinemque conficientibus robustioribus, eorumque quæ attenuant, consumunt, atque perspirant debilioribus. Hujusmodi fæminis inesse ex data corporis earum historia patuit ^b. Languidam autem Perspirationem ad plenitudinem præ cæteris conferre ex eo patet, quia materia transpirans reliquas omnes simul sumptas evacuationes immense superat. ^c Quum itaque continuo major humorum copia, quam interim eliminatur, conficitur, hos pedetentim magis magisque coacervari debere liquet.

XXIII.

Præter enarratam fabricam ad Plethoram producendam inter cætera multum conferunt, ac imprimis faciunt ad propositum, aliis, quia mulieri cum viro communia sunt, omittis, I. *Quies corporis musculosa. Exercitio corpora leviora fieri*, monet Sanctorius ^d, quia omnes partes, præcipue musculi & ligamenta, motu ab excrementis purgan-

^a §. 11. ^b §. 17. 18. ^c Sanctorius Med. Stat. Sect. I. Aph. 58. & seqq. ^d Sect. V. Aph. 9.

gantur; perspirabile ad exhalationem præparatur; spiritus tenuiores fiunt. Videmus enim, quod, si homo quiescat perfecte, & viscera habeat sana & robusta, tumebit, accumulabit liquida, fiet obesior: quia fibræ, laxæ per quietem redditæ, ea iterum expellendi vim non habent. Hac ratione animalia macilenta, si in loco obscuro detinentur & quiete, brevi egregie saginam contrahunt. Atqui idem mulieribus contingere experientia monstrat; Nam quo quiescunt magis, eo plus humorum coacervant, ac maiorem sine noxa sanguinis menstrui copiam excernunt. Ob hanc causam mulieres laboribus assuetæ improbis vix, aut neutiquam menstruum tributum solvunt. Rusticæ quoque æstate ruri laborantes menstruis sæpe carent, eademque, quum bruma est, in otio sub tectis tempus nendo, &c. terentes periodicam evacuationem experiuntur. Probantergo Divi Senis ^a effatum, Ὀκόςσα δὲ τὰ ταλαιπωρίας γίνεται, ἀνάπαυσις ἵηται, ὀκόςσα δὲ ἔσθ' ἀργίας τίκεται, ταλαιπωρία ἵηται. Hinc explicanda supra ^b allata Pechlini de Gronlandis menstruis carentibus observatio: hæ quippe duris exercitiis assuetæ laboriosam trahunt vitam. In calidis contra regionibus fæminæ sedentariam in gynæceis degunt, indeque laxiores copiosum excernunt sanguinem. Recte ergo monet Galenus ^c Muliebri genus, quod domi agat, nec vehementibus laboribus exerceatur, aut sub dio vivat, humorum coacervare multitudinem. Neque hæc causa latuit Hippocratem ^d. Μέγα συμβάλλεται, inquit, ἐς τὸτο (Plethoram avertendam) τῷ ἀνδρὶ ὅτι ταλαιπωρεῖ μᾶλλον τῆς γυναικός· ἢ γὰρ ταλαιπωρία ἀπάγει τὴν ἐκμάδην. 2. Dein ad plenitudinem disponit Consuetudo Hemorrhagia naturalis, vel per artem concitata; Hoc videmus in iis, quibus ex recentiorum metho-

^a de Nat. Hominis p. 228. ^b §. 9. ^c de V. S. adv. Erasistr. Cap. 9. ^d de Morb. Mul. L. I. p. 589.

methodo, semel, bis, aut pluries in anno vena secatur: quippe qui consueto tempore, ne in plethoram, aliaque inde oriunda mala cadant, denuo sanguinem mittere debent. Idem fœminis menstruis, viris hæmorrhoidibus assuetis contingit. Hoc ex curatione etiam constat: contra has enim evacuationes nil melius nec tutius est, quam servatis quidem periodis gradatim minus minusque detrahare & sic corpus assuefacere. Idem in viris hæmorrhoidibus obnoxiiis, idem in fœminis videmus ipsius naturæ opus, quibus si simul & semel obturantur menses ilico laborant, at si sensim minuuntur, ut in vergente ætate in senium, ferunt sine incommodo. Neque hic experientia a ratione aliena est. Quicquid enim, quod liquidi vitalis copiam, densitatem ac pressionem minuit fibras reddit laxas. Hoc Laniones quoque sciverunt experti, qui pecoribus, quæ, etiamsi bene pasta, non pinguescunt, bis in anno detrahendo sanguinem, egregie pingua reddunt. In sanguine etenim jam minus denso copiosa colligitur pinguedo, inque suas secernitur cellulas. Hoc jam olim animadverterunt antiqui *de Lue Venerea Scriptores* * Homines, affirmant, quibus ex diæta Mercurii omnis ablata est pinguedo, & sanguis ex denso atque compacto aquosus & rarus evasit, curatos, torosos & pingues fieri, cum antea strigosi & macilenti fuerant.

XXIV.

Hinc demum constat, facta sic Plethorâ, quum Arteriæ & præcipue Venæ sint sanguine plenissimæ, vasa tam rubra quam serosa tandem ulteriori distensionis reniti debere, & reditu ad cor impedito, laterales ramos, & capillares dilatari, atque aperiri. Ideo partes sanguinis, quæ olim per solum truncum fluebant, nunc per errorem loci libere rami intrant,

C 2

infrant, & Sanguis ruber sic ingreditur vasa liquori limpi-
do vehendo dicata. Atqui hæc mutatio tanta evadere po-
test, ut rubri sanguinis globuli per dilatata (licet non ne-
gem a vi disruptis nonnullis sanguinem prodire posse, quip-
pe quod verissimum) vasa secretoria exeant. Præsertim
vero hoc obtinet in iis locis, ubi hæc vasa nulla coercita
cute in aere quasi aperto hærent; Pulmonem puto, Mem-
branam Narium, internam Uteri superficiem, &c. Hinc
Hæmorrhagiæ ex variis locis in utroque sexu ea ætate, qua
corpus ad *ἀκμὴν* pervenit, frequentes *a*. Hinc Mensium erup-
tio in puellis pubescentibus.

X X V:

Verum enim vero hæ sanguinis evacuationes præsentem
Plethoram quidem tollunt, at a futura minime præcavere
possunt, quin eo magis disponunt corpus *b* Unde fit, ut
in puellis post primam eruptionem menses periodici rever-
tantur, & continuo ad certum ætatis terminum augeantur
copia. Ob eandem causam juvenes quoque nonnulli pe-
riodicas experiuntur Hæmorrhagias. Nec melius hæ curan-
tur, quam quæcunque fibras reddunt robustas, rarefactum-
que & plethoricum sanguinem magis condensant, attenuant
& subtilissima per perspirationem eliminant; quæ duplicia
sunt, 1. *Artificialia* nimirum, ut vigiliæ, labores, ex-
ercitia, &c. Unde mulieres eædem, dum otiosæ sunt, Men-
ses habent, sed dum laborant, iisdem carent. 2. *Per na-
turam instituta*, ipsarum nempe fibrarum rigiditas ac ro-
bur procedente ætate per ipsius corporis fabricam facta.
Sic iidem, qui juvenes periodicis Hæmorrhagiis obnoxii fu-
erunt, viri facti ab illis sunt immunes. Ita quoque Men-
strua, quæ initio increscebant, in ætate magis proyecta de-
cre-

a Hippocr. Sect. III. Aph. 27. 29. *b* §. 23. 2.

crescere pedetentim incipiunt quantitate, & periodi tempus augeri, donec tandem deficient penitus.

X X V I.

Ex data huc usque Plethoræ ac Catameniorum idea quoque patet, *Mala ex obturatis Mensibus nata* esse duplicis generis. Vel 1. quæ sanguinem spectant laudabilem, sed solummodo nimia copia aggestum; Vel 2. quæ ex primo natum, mutatum & corruptum respiciunt; Cachexiam, Cacochymiam, Leucophlegmatiam, pluraque alia pessima atque anomala symptomata involvunt, sublata sæpius, quæ antea aderat, plethora. Mensibus enim diu obstructis non tantum in liquidis oboritur Cacochymia ^a, sed etiam a prægressa Plethora vasa diu distenta robur & elasticitatem suam pristinam amittere, atque sic præcipuam Cacochymix fovendæ præbent causam. Hæc vero bina morborum, de quibus rettuli, genera toto cœlo quoad prognosin & Curam sunt diversa; Primum enim facillime & sola evacuatione; Alterum difficillime sæpe, & non nisi lente, perque vices evacuando, & corrigendo superatur.

X X V I I.

Præterea, Menstruam hanc Evacuationem ex Plethora esse, probant sequentia; 1. Quia *aliis quibuscunque Excretionibus substitutis* mulieres nil mali sentiant: ut *a. Sanguinis per alia loca b.* Quo fundamento nititur Hippocratis *c* regula, Γυναῖκι κατὰ μηνίαν ἐκλείπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῖναι, ἀγαθόν. Mulieribus etiam quibusdam loco Mensium commode fluxisse Hæmorrhoides, compertum est *d* β. Lactis in Lactantibus, in nonnullis etiam citra

C 3

puer-

^a §. 20. ^b vide §. 12. ^c Sect. V. Aph. 32. ^d Forest. L. XXIII. Obs. 4.

puerperium *a*. Hoc confirmat Medicorum nostri ævi facile principis, Præceptoris mei, dum spiritus hos reget artus, observandi, colendi, Magni *H. Boerhave* observatio, ex ipsius ore hausta. Famula virgo integræ castitatis, infantem noctu continenter plorantem post varia incassum ut dormiret tentata, tandem, dum una cubant, mammis suis admove-
 vet. Infans fugit & obdormiscit. Quum singulis noctibus hac arte toties infanti somnum conciliat, ipsa gradatim Lac in Mammis adepta est, sociumque Lactat, tandem re ab hera detecta, se a primo, quo Lac prodierat, momento, simul menstrua suppressa habuisse, sancte asseruit. Idem scivit jam *Hippocrates* *b*. "Ἡ γυνὴ μὴ κύσσει, inquit, μηδὲ τετοκυῖα, γάλα ἔχει, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε. *γ. Materiei Perspirabilis*. Quo enim magis perspirat mulier, eo minus menstruat, & contra. Ob hanc causam viragines, temperie mascula & densa corporis textura præditæ, & laboribus assuetæ improbis, vix ac neutiquam menstruantur *c*. In calidis quoque regionibus minori, in frigidis majori copia menstruantur *d*: quippe aer frigidior Perspirationem minuit *e* & sic Plenitudinem facit *f*: contra idem calidus Perspirationem juvat *g*, minuitque Plethoram. Ob hanc regionum differentiam stare debet *Hippocratis* prædicatum, monentis *Menstruum Fluxum naturalem si tertium diem in Græcia excedat morbosum esse* *b*: quum heic loci in plures protrahatur plerumque. 2. Quia illæ, quæ ex longo morbo convaluerunt *i*, per puerperia aliasve evacuationes multum amiserunt sanguinem, quæ Nutrices aut Gravidæ *k* sunt, parcius *l*, aut nihil excernunt. Idem adstruit *Hippocrates* *m*. *Si corpus male habeat, inquit, mulieri pauciora*

a vid. §. 10. *b* Sect. V. Aph. 34. vide Gomm. Chr. a Vega. *c* §. 9. *d* §. 13. *e* Sanctorius Med. Stat. Sect. II. §. 1. *f* §. 22. *g* Sanctorius l. c. §. 2. *h* §. 13. *i* vid. Forest. Lib. XXVIII. Obs. 5. *k* §. 10. *l* Ramassini de M. Artif. Cap. XVIII. p. 316. *m* de Morb. Mul. L. I. p. 594.

ciora contingunt menstrua; quibus corpus plenum est, copiosiora. Quod tamen rarissimo casu post morbos diuturnos, &c. procedant menstrua, causa est Laxitas vasorum flaccidorum ingens; vel uteri morbosa conditio ^a: adeoque huc non pertinet. 3. Quia, monentibus Practicis ^b, morbi Inflammatorii eruptione Mensium sponte curantur, æque quam per Hæmorrhagias & Venæsectionem. 4. Quod hic Fluxus variat pro diversa ætate. Maximus enim observatur in illa ætate, ubi maxima sanguinis copia in corpore adest ^c. Juvenulas enim humidiores esse, fereque similiter copioso sanguine abundare; vetulas vero sicciore esse & paucum habere sanguinem, experientiâ didicit Hippocrates ^d. Quæ omnia à fibrarum, vasorumque laxitate, aut rigiditate dependent ^e.

X X V I I I.

Ex his quoque liquet, Robustas non tantum & viriles, sed Pingues etiam minori copia menstruari debere quam graciles & laxas ^f. Nec mirum. Hæ enim, & abunde sanguinem generant, & intra corpus tenent, & majoribus vasis venisque tumentibus sunt præditæ. Tales plures sunt, quæ a mensibus ne quidem per septimanam liberæ sunt, sed semper fere & quidem large satis excernunt. Venæsectionem si adhibeas malum non tolles, sed pejus reddes; siccam tenuemque diætam si sequantur, & sese exerceant, curantur. Obesæ vero contra minutissima & a pingui

^a Præterea post evacuationes aut in tabidis Uterus non multo minorem sanguinis copiam continet, quam antea, quia liber est nec premitur. Cruoris tamen impetus in vasa uterina minor est. ^b Forest. L. XVI. Obs. 35. 39. ^c §. 25. & §. 14. ^d de Morb. Mul. Lib. II. p. 638. ^e §. 25. ^f Hippocr. de Aere &c. p. 356.: vid. etiam de Morb. Mul. L. I. p. 426.

gui coarctata habent vasa sanguifera, adeoque paucum sanguinem continentia. Hinc nulla corpora a copiosa Venæsectione aliisve Hæmorhagiis tam celeriter animum linquunt, quam obela *a*. Atqui, quum has easdem parcius menstruari doceat experientia, hinc liquidius demonstratur, Menstruam hanc Evacuationem Vasorum plenitudini originem debere.

X X I X.

Contra hanc sententiam nonnulli adducunt, quod Plethora aliquando Suppressorum Mensium, qua per Venæsectionem imminuta evocantur, causa sit *b*. Hic vero principio notandum, Phlebotomiam in pede huc non spectare, quippe quæ alia ratione, ut inferius patebit *c*, hanc evacuationem provocat. Venarum itaque superiorum partium Sectio sola in censum venit. In ejusmodi casibus puto, in Uteri vasis excretoriis fuisse majorem resistantiam, aut statum non naturalem, aliunde, quam ex plenitudine, contractum *d*, menstruum Evacuationem impedientem; quem renixum isto in corpore humorum aggesta copia superare non potuit, vascula ut aperiret. Jam vero a tamdiu protracta Plethorâ Vasa sanguifera sic extenduntur, ut multum de elasticitate sua & actione perdant: quarum defectu in motu suffocantur circulantes humores; Cor quoque ob eandem causam ad extrema vix propellere liquida potest, maxime arteriarum contractionis auxilio destitutum. Neque tunc temporis Venæsectioni, quatenus tali, immediata Menstruorum provocatio

a Charleton Oecon. Anim. Exerc. V. 6. 3, 4, 5. Fr. Hofmannus Diss. de magn. V. S. Remedio §. 22. *b* Vid. Forestus Lib. XXVIII. Obs. 4. Bohnius Circ. An. Prog. XVI. p. 221. *c* §. 56. & Forest. l. c. in Schol. *d* Forest. l. c.

tio adscribenda esse *a*. Hæc enim quatenus partem humorum arteriosorum venosorumque tollit, ideo reliquorum circumeuntium resistantiam reddit minorem, Cordis actionem hinc impeditam expedit, Vasorum extensione imminuta elasticitatem & exercitium ipsis restituit; hinc liquida solvuntur, obstructa ita tolluntur, secretiones & excretiones promoventur. Accedit, quod per Phlebotomiam imminuta sanguinis copia, medicamentis liber introitus, actio & vis major ad reseranda obstructa Menstrua, quod sola facere non posset, conciliatur *b*.

X X X.

Opponunt alii, Menstruorum excretionem reciprocam humorum aggestæ copię haud debere originem, quia mulieres sunt, quibus continuo cruor de Utero stillat *c*. At hujusmodi casus nil mihi probare videntur, quippe morborum & non naturales, ægrasque, si diu duret hic fluxus, exhaurit, ut hæcticæ non raro moriantur, perinde ac aliis evacuationibus nimis contingit. Eoque minus huc spectant, quia Anatome docuit mulieres, quæ continuo sanguinem magna copia de vulva excernunt, Uteri Scirrhus in Cancrum converso laborare *d*.

X X X I.

Sed si Menstruorum Evacuatio a Plenitudine, ex ipsius corporis temperie facta, oriatur, quam ob rem non æque cadit in viros molles atque effeminatos, iisdemque periodice redit? Re-

D

spon-

a Quin phlebotome superiorum partium menses fluentes obstruit & eo retrahit. Vide infra §. 56. in Not. *b* Forest. l. c. *c* Vide Forest. Lib. XXVIII. Obs. 15. & seqq. *d* Vide Tulpium Lib. III. Obs. 33. Mauriceau Obs. 98. 167. &c.

pondeo, illos ipsos, facie formosos, carnisque spongiosæ, præsertim si sint in otio, non raro periodicis ex variis corporis partibus hæmorrhagiis obnoxios esse ^a, indeque instar fæminarum levare, ab iisque suppressis in varia mala incidere. Hæ autem contingunt eidem ætati, qua mulieribus menstrua, a pubertate nimirum ad annum quadragesimum secundum ^b. Huc referuntur Hæmoptoë menstrua in viro ^c, sanguinis fluxus per inferiora mensruus ^d, per virgam regularis ^e, omniumque maxime Hæmorrhoides absque incommodo instar Mensium periodicæ ^f, ab iisque suppressis Mictio cruenta ^g. Talis igitur Hæmorrhoidalis fluxus, non minus, quam Menstruus Mulierum dicendus est salutaris, utpote qui Plethoram tollit, omnesque morbos averruncat inde oriundos: adeoque distinguendus ab illo, qui hypochondriacis, cachecticis, aliisque supervenit, ac morbosus potius dici meretur, quippe non raro detrimentum ipsis concilians.

X X X I I.

Licet vero vulgo mares ob propriam suam *negativ*, ob uberiora exercitia ^b, & Uteri absentiam, vicinorumque discrimen (quæ huc quamplurimum facere infra patebit.) a periodicis ejusmodi cruentis excretionibus immunes sint, non

^a Schenkii Lib. II. p. 305. *Viri nonnulli effeminati & Lacgignunt, & purgationes instar muliebrium ordinata vicissitudine patiuntur in Germania & Lotharingia.* ^b Hippocr. in Coac. p. 574. ^c Pd. Lind. ^c Pechlin. Lib. I. Obs. 43. ^d Th. Bartholin. Cent. V. Hist. 33. ^e Stalp. v. d. Wiel Cent. I. Obs. 80. & Hist. Acad. R. Sc. 1720. p. 40. Non tamen existimandum cum Petito hunc hominem intus Matricem cum Urethra communicantem habuisse. ^f Vide Vesal. Lib. V. p. 538. M. Donatus Lib. IV. Hist. Mirab. Cap. 19. Fr. Hofmann. Prax. Rat. Tom. III. p. 202. ^g Fabr. Hildan. Cent. II. Obs. 11. & Forest. Lib. XXIV. Obs. 9. ^h §. 23. num. 1.

non tamen impediunt, ut haud prorsus absimile in omni viro obtineat. Hoc observationibus evicit Sanctorius a Corpora uirorum, inquit, sana & moderatissimo victu utentia, singulis mensibus sunt solito ponderosiora, unius scilicet duarumve librarum pondere, & redeunt ad consuetum pondus circa finem mensis, ad instar mulierum, sed factâ crisi per urinam paulo copiosiore, vel turbidiora. Ante dictam crisin menstrualem a somno factam, vel gravitas capitis vel corporis lassitudo persentitur, & deinde paulo copiosiori urinâ evacuatâ, omnia sedantur.

XXXIII.

Hinc ad ulteriorem Muliebris corporis historiam, secundamque pensî mei partem me confero, ut ex data structura pateat, Humorû Suprapondium, necessario excernendum, per Uteri vasa exitum naturalem quærere debere. Etenim providæ Naturæ munere sic facti sunt sexus uterque, ut partes eo conspirent, quod Deus T. O. M. sexus discrimine proposuerat, Conservationem nimirum & Humani Generis propagationem,

XXXIV.

Ob hunc causam fœminis Coxarum capacitatem, quam Pelvim vocant, inferius superiusque dedit ampliorem, quam maribus ^b. Quod ut paulo latius atque distinctius exponam,

D 2

^a Med. Stat. Sect. I. Aph. 65, 66.

^b Vide Plissonum de Part. Gen. Lib. II. Cap. 7. Graffum p. 232. & discrimen depictum apud Mauriceau Traité des Maladies des Femmes gross. Tom. I. p. 209. Unus se opponit D. Marchetti, qui in Transact. Philosoph. by Jones Vol. V. Part. I. p. 185, asserit, ossa

hæc

ponam, notandum *Pelvim* sic dictam Anatomicis, ex ossibus *binis Innominatis*, Coxarum osse Celso *a* dictis, & *Sacro* componi, firmiter inter sese connexis *b*. Ossa Innominata iterum in tres partes dispescere voluerunt, Ossa vocant *Ischia*, *Ilium* ac *Pubis*, revera in foetu & infantibus sic divisa, ac per cartilaginem unita *c*, sed in adultis in unum concreta os. Natura vero, ut amplam hic procondendo indies accrescente foetu, qui cum Utero magno indigebat spatio, cellam componeret, maturoque ex tenebroso carcere in dias luminis auras egressum molienti portam patulam, *Ischia* dedit [mulieri extrorsum magis porrecta, protensis maxime in utrumque latus illorum Tuberibus. Necesse igitur est, ut latiores facto circuitu, ad Pubis ossa adeant, cumque his utrimque connectantur. *Ilium* quoque ossa ampliora pariter, quæ in mare sursum eriguntur, in fœmina supina quasi jacent, atque interius excavantur magis. *Pubis* itidem ossa, *Pecten* Celso *d* dicta, ob majorem Ischiorum ambitum a Sacro magis distant & crassiore cartilagine connectuntur. Hoc olim Celso *e*, innotuit: *A quibus oritur, inquit, os, quod Pectinem vocant, rectius in viris, recurvatum magis in exteriora*
in fœ-

hæc, quæ Pelvim constituunt, in fœminis ampliora non esse pro ratione corporis, quam in viris. Ast huic fides habenda non est. In omnibus quippe viris, mulieribusque hoc discrimen semper obtinere, observat Ruifchius Catal. Rar. p. 108. 113. Idemque olim animadvertit Anatomicorum princeps Vesalius p. m. 131. Hoc confirmat denique quotidiana experientia; Quum discrimen ex sceleto satis conspici possit: Innominata quippe virilia sunt robustiora minoraque, fœminina vero longiora atque graciliora.

a Lib. VIII. p. m. 506. *b* De illorum valido cum Sacro nexu vide Vesal. Anat. L. I. p. 129. & mutuo Innominatorum inter se, interventu cartilaginis, Eundem l. c. p. 131. *c* Vid. Kerkring. Osteog. Foet. Cap. 13. & Figg. *d* Lib. VIII. p. 506. *e* l. c.

in fœminis, ne partum prohibeat a. In inferiore etiam parte hæc ossa magis dehiscunt a se invicem *b.* A postica denique parte *Os Sacrum* in mare minoris est molis, incurvaturque antè, fœminis contra majus & complanatum est. *Coxygis os* huic annexum retro, seu posteriora versus reflectitur magis quam in viro *c.* Talis autem differentia inter virum & fœminam a nativitate obtinet ipsa.

X X X V.

Ex quibus consideranti facile patet, intermedium heic spatium comparari amplius: Verum etiam, quum hisce ossibus abdominis integumenta connectantur, ventrem in fæminis, minoris quoque habitus, ampliorem esse, magisque prominere, ac distantiam inter Ilia superare virum. Hinc Nates quoque sortiuntur ampliores. Eleganter hanc rem notare solent Pictores atque Statuarii, præsertim veteres, ut animadvertere licet ex statuis, quæ edax rerum tempus durarunt. Fæminam etenim illi dum pinguat, finguntve, hanc proportionem servant, ut Ilia 3 distent, dum Thorax 2 tantum habeat: contra in viris Thoraci 3, Iliis 2 dant.

X X X V I.

Nec hujus rei discrimen videmus in hominibus tantum, verum etiam in brutis animalibus quamplurimis, quorum fœmellæ præcipue quoad abdomen majores sunt quam mares: In nonnullis autem multiparis ingens animadvertitur discrimen; Insectis enim fœmellis provida Natura corpus
D 3 amplum

^a Quem usum confirmat Dionis. Anat. Dem. VI. p. 84. observans illas quæ extrorsum hæc ossa magis prominentia habent facilius eniti.
^b Ruisch. Catal. Rar. p. 108. ^c Ruisch. l. c.

amplum ad procreationem & ova numerosa continenda dedit ^a.

XXXVII.

In hac fœminina Pelvi tam ampla, ceu inter duras ossium latebras continentur tantummodo Intestinum Rectum, Vesica urinaria & Uterus cum Tubis & Ovariis, quæ illam in muliere non gravida non multum replent. De Utero itaque nunc agendum nobis est.

XXXVIII.

Uterus, Vulva, Matrix &c. Latinis, Δελφύς, Γαστήρ, ὑστέρα, αἱ ὑστέραι, ἄλσθ^b, &c. Græcis dictus, dividitur in *Fundum* seu inferiorem partem, *Cervicem* seu superiorem, quæ antè desinit in *Os uteri internum*, Στόμαχος^c *Hippocrati* *c*, *Celso* *Canalis* *d* dictum: huic adhæret *Vagina* *Celso* *e* aliisque *Cervix* vocata, ita tamen ut illud in hanc promineat, ac hæc superne magis cum Utero connectatur. Situs inter Vesicam Urinariam & Rectum Intestinum esse medius: cum hoc inferne molli interstrata pinguedine laxè, cum illa superne & ab antica cohæret. Pelvis tanquam operculo tegitur membrana Peritonæi, sub quo Uterus ab omni pressione liber est *f*.

XXXIX.

^a Vid. Swammerdam Hist. Insect. Tab. X. num. 5. & 6. De Papilionum Bombycibus idem observat M. Malpighius de Bomb. p. 34. ^b Hipp. Epid. Lib. VI. Sect. V. §. 17. ^c de Superfœt. p. 262. &c. ^d Lib. IV. Cap. 1. ^e l. c. ^f Nisi quod quandoque in obesissimis infima omenti portio eo propendeat, ut comprimat Uterum, atque hinc Sterilitas: hæc vero tollitur extenuando has fœminas. *Hippocr. Sect. V. aph. 46.*

Lateraliter annectitur *Ligamentorum Latorum* ope ossibus Ilium. Hæc Ligamenta nil sunt, nisi peritonæi propaggines, a latere Pelvis oriundæ. Uteri lateribus infiguntur, seu potius ejus extimam faciunt membranam. Notandum enim, quoad horum Ligamentorum fabricam, illa ex binis constare membranarum lamellis, media continentibus, adipe seu membranâ cellulosâ interpositâ, & ad Uterum deducuntibus vasa sanguifera, illis quæ Mesenterium constituunt simillimis *a*. Adeoque hæc Ligamenta sunt respectu Uteri, ac Mesenterium respectu Intestinorum, ad fulciendum nimirum, ne in vaginam, alterutrumve latus prolatabatur, Uterum, & sustentanda, quæ ad Uterum derivantur, vasa. Lata sunt, nec alarum formæ dissimilia *b*. Præter hæc adsunt a latere *Ligamenta Rotunda*, quæ a postica Uteri parte propter Tubarum Fallopiarum originem oriunda, hinc inter peritonæi duplicaturam adscendunt versus inguina, & instar vasorum Spermaticorum in viris, sic in mulieribus hæc Ligamenta per muscutorum abdominalium interstitia, ac peritonæi Annulos transeunt, inde oblique supra Ossa Pubis ad copiosam ejus loci pinguedinem adeunt, ac in plures divisa partes & divaricata in formam pedis anserinæ, heic non longe a pudendis desinunt *c*. Hæc
autem

a Vesal. Lib. V. Cap. 15.

b Monet tamen Gl. Morgagnus Adv. IV. p. 49. Ligamentum Uteri latum revera distinguendum esse ab ala Vespertilionum Anatomicis dicta: hanc nimirum Testem inter & Tubam Fallopiam intercedere, & non Uteri sed Tubæ Ligamentum esse: Illud vero esse reliquum inter Pelvim, ac Uterum, Vaginamque interpositum, hæc pelvi connectens. Vide etiam Santorini Obs. An. XI. p. 219.

c Vide Graium p. 272. 273. Refert vero Dionis Dem. An. IV. Sect.

autem Ligamenta, ex duplici membranâ constantia; inter quæ omnis generis serpunt vasa, in origine prope Uterum lata, inde procedentia gradatim magis magisque angustantur ac tandem teretia fiunt, antequam abdomen relinquunt *a*. Ab antica demum parte ope *Vaginae* cum Pectine cohæret Uterus.

X L.

Ex hac historia patet, Uterum solummodo parte sua anteriore, seu Cervice cum vicinis laxè cohærere, Fundum vero ejus ut pro mole foetus extendi & contrahi posset, omnino liberum esse *b*.

XLI.

Sect. 11. p. 231. horum ramorum post divisionem alios ossibus Pubis inferi, alios vero membranis anteriorem & posteriorem femoris partem contegentibus. Hinc rectè monet J. v. Meeckren Obs. 54. Ligamentis his Teretibus deberi multa atque diversa in mulieribus phænomena, qualia sunt Tumores Inguinales, Stupor pedum, Dolor Femorum, &c. In gravidis dolores in Femoribus: Ob eandemque causam prægnantes genibus inniti diu nequeunt, quia femoris membranâ deorsum tractâ Ligamenta hæc tenduntur. *Dionis. l. c.*

a Graßius l. c. Ab his Ligamentis Latis, Rotundisque, si alterum altero opposito sit longius, contingit, ut uterus in virginibus, mulieribusque quandoque magis versus dextrum, aliquando in sinistrum magis vergat latus. Vide *Morgagni Adv. IV. p. 46. & Hist. Ac. Sc. R. A. 1709. p. 31.*

b Hinc fit ut Uteri Ligamenta graviditatis tempore (propter extensionem fundi Uteri) longius a fundo distent: monente *Ruyschio Thes. IX. no. 15.* Quin etiam a laxo Cervicis connexu contingit, ut aliquando ipse nunc huc, nunc vergat illuc. Vide *v. Deventer Art. Obst. Cap. 4. p. 24. 38.* Absit tamen ut existimem cum veteribus & vulgo Uterum vagum sæpe ad Abdominis & Thoracis viscera ferri, variaque ibi excitare phænomena, aut in Hysterica passione ad Fauces adscendere: hocque per Ligamenta Uteri tensa, vel remissa peragi. Vide *Tulpium Lib. III. Obs. 31. & Graßiamp. 275. 276.* Unde antiqui Uterum ζῶον ἐν ζώῳ dixerunt. Confer *Aretæum Cappad. Acut. II. Cap. 11.*

Liga-

X L I.

Figura Uteri est turbinata extra graviditatem, & in virginibus piri instar quodammodo ante & retro compressi *a*; in iis, quæ peperere magis rotunda est.

X L I I.

Magnitudo vix determinari potest, quippe quæ admodum varia pro discrimine status, quo utuntur virgines mulieresve *b*.

X L I I I.

Uterus Vasa accipit ab *Spermaticis*, *Hypogastricis* & *Hæmorrhoidalibus*. Quod ut paulo latius enarretur, notandum, ad partes in Pelvi sitas vasa descendere ex *Hypogastricis* seu *Iliacis internis*, quæ in latus Uteri, Vesicæ, sed præcipue Vaginæ, unde in Uterum proserpunt, inferuntur *c*. Dein accipiunt quoque Vasa *Spermatica* dicta, E quæ

Ligamenta enim a nonnullis perperam pro musculis habita, etiam si musculari structura gauderent, ad hanc actionem sunt ineptissima, ut ex directione facile patet. Quod vero pro adscendente Utero habebant, longe alia res est, quam latius exponere non est hujus loci. His tamen non obstantibus aliquem Utero, & quidem post partum, motum adscribendum existimat *Ruisch. Obs. 93.*

a Vide *Grafii Figuras*. Minus congrue cum litera T comparat *Theophilus de C. H. Fabr. Lib. V. §. 18.* quum hæc potius brutorum quam humanum Uterum referat. *b* Vid. *Vesal. Lib. V. Fig. 27.* *Vulva*, inquit *Celsus Lib. IV. Cap. 1. in virginibus quidem admodum exigua est: in mulieribus vero, nisi ubi gravide sunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur.* *c* Pulcherrime depingit *Eustach. Tab. XIII.*

quæ primo ad Ovaria tendunt, his & Tubis ramos dant, & hinc per totum Uterum dispescuntur. Quo ubi pervenerint, tunc cum Hypogastricis communicant, Arteriæ cum Arteriis, cum Venis Venæ. Arteriæ hæc Spermaticæ instar hederae inter corpora varicosa Venarum inflectuntur. Ob eamque rationem a virilibus differunt, nam in matre cæta via Testes adeunt; præterea quod non tam longa sunt hæc vasa in muliere quam in viro: denique quoad divaricationem & insertionem differunt *b*. Hypogastrica vasa inter se communicantia faciunt Ligamenta Rotunda *c*. Tortuosa admodum sunt & serpentina *d*. Hypogastrica iterum communicant cum Epigastricis seu Iliacis externis, hæcque denuo cum Mammariis *e*. Hinc prout pressio major minorve sanguis hic illic ire, atque redire potest.

X L I V.

Notandum igitur in historia Vasorum Uterinorum, I. omnes Arterias, omnesque Venas, tam superiores, quam inferiores, tam dextras, quam sinistras, inter sese communicare, Arterias cum Arteriis, Venas cum Venis, & quidem maxime ad Uteri latera *f*. Nec tantum in iis obtinet, quæ per Uterum, sed etiam, quæ per Vaginam decurrunt *g*. Inflatæ enim Spermaticis arteriis, aut Hypogastricis

a Vide Graſium Tab. I. & Swammerdam. *b* Confer Graſium pag. 280. seqq. & Dionis. Dem. IV. Sect. II. p. 222. in omnibus non consentientes inter se. *c* Eustach. Tab. XIII. qui primus & clare hoc docuit: post illum Swammerdam de Utero Tab. III. V. sed minus perfecte. Ortum ex Hypogastricis eleganter Eustach. Tab. XIV. Fig. 1. *d* Eustach. Tab. XIII. Vide etiam Morgagni Epist. An. 1. §. 89. & Santorini Obs. An. XI. §. 13. *e* Confer Eustach. Tab. XIII. XXVII. Fig. 12. *f* Vide Eustach. Tab. XIII. & Swammerdamii Tabulas. Ante hos primum hoc docuisse Fallopium monet Morgagnus Epist. Anat. I. §. 89. *g* Graſius p. 244. Tab. XII, XIII.

gastricis, mox alterius lateris, & eodem momento Vaginæ &c. intumescunt *a*. Hoc vero longe clarius in venis apparet: Unica enim quacunque vena *b* inflata omnes Uteri, Vaginæ, & Ovariorum ilico tument *c*. Hæc vero Venarum unio in Gravidis, aut quibus fluunt, aut fluxuri sunt Menses *d* est conspicua magis *e*. II. Vasa hæc uterina arterias venasque capreolarum instar eleganter esse intorta *f*. III. In Venis Uteri valvulas delineare nonnullos *g*, (licet alii negent *h*) tamen non obstare, quin flatus per illas immitti possit, & quidem longe facilius, quam per arterias *i*. IV. Duplo vel triplo plures & majores, magisque flexuosas arterias per Uterum ipsum, quam per Vaginam, serpere *k*. V. Vasa hæc uterina tandem in uteri cavum apertis, sed minutissimis, osculis hiare videri *l*. Per venas enim flatus in ipsius Uteri, & Vaginæ cavum impelli potest & contra *m*. VI. Vasa ut & Fibras uteri immense distendi posse, & explicari, iterumque contrahi, inque statum pristinum redire. Hoc liquide patet ex ca-

E 2

paci-

a Diemerbroek An. Lib. I. Cap. 25. p. 140. & Graſius l. c.
b Graſius p. 246. illas excipit venas quæ a Pudendis aut Hæmorrhoidalibus præter per pudenda repunt. *c* Dionif. Dem. An. IV. Sec. II. p. 234. *d* Quod probabile statuit observare necdum potens Graſius p. 246. *e* Charleton de Catam. p. 21. *f* Hinc non tantum ad Uteri gravidæ molem extendi possunt, (nam si secus ab eo distento rumperentur) verum etiam postremis graviditatis mensibus, dum ad rectam lineam accedant propius, facilius sanguis per illa distribuitur, & grandiori fœtui indies nutrimentum dat abundius. *Transact. Philos. by Jones Vol. V. Part. I. p. 300.* *g* Graſium Tab. I. & pag. 245. & Swammerdam. *h* Cl. Boerhave Inst. Med. §. 664. Freind. Emmenolog. p. 32. *i* Graſius l. c. & supra no. I. *k* Vide Graſium p. 257. & Charleton de Catam. p. 21. *l* Vide experimentum Santorini Obs. An. Cap. XI. p. 217. Confer quoque Graſium p. 257. *m* Hoc Fantoni experimentum est apud Morgagni Adv. IV. p. 48.

pacitatis discrimine in gravidis, & non gravidis *a*. Etiam si vero post partum ad formam redeant pristinam, in iis tamen, quæ aliquoties pepererunt, hoc non æque fit, sed ampla magis remanent. Iisdem vasis, cæteroquin exilibus, instantibus menstruis, moles & capacitas augetur *b*. VII. Vasa hæc intra uteri compagem abscondi seu potius totum uterum, exceptis quibusdam fibrosis stratis, constituere. Si enim uterum gravidum, injectione facta per arterias, aperias, nil, nisi arteria, si per venas nil, nisi vena apparet. VIII. Vasa hæc uterina respectu molis uteri & ratione aliarum partium amplissima esse admodum, & numerosiora, quam ad ejus nutritionem requiri videntur. IX. In foeminis Aortam descendantem, cui suam originem debent arteriæ uterinæ, cum omnibus suis ramis ampliorem esse, quam in viris *c*: adeoque ipsis major sanguinis copia deorsum vadit quam viris.

X L V.

Interior uteri compages obscura admodum est *d*, quippe ex vasis, fibrisque vasa connectentibus tota constans, in contracto utero contiguus ac pulmonis in foetu instar compactis. In virgine ideo durior aliquantulum, in gravidis mollis magis atque pulposus est uterus, perque ætatem semper durior fit. Densitas ejus maxime insignis evadit tempore

a Confer Graſium p. 246. Ruſch. Catal. Rar. p. 118. Morgagni Adv. IV. p. 48. refert *Hæc vasa, in gravidis ita dilatari, ut eorum orificia in uteri cavum aperta, ubi placenta adheret, minimi digiti apicem capere possint.* *b* Higmor. Disq. An. p. 100. *c* Pitcairnius Obs. de Flux. Menstr. p. 147. *d* Adeo obscuram pronunciat magnus *M. Malpighius* Diff. Epist. ad Spon. p. 221. ut pene sui impossibilem indicet resolutionem. Idem l. c. p. 217. Uterum humanum vocat obscurissimum omnium viscus extra graviditatis tempus ob contracta vasa & in varices contorta. &c.

re Menstruorum, sed eadem minuitur, prout per purgationes effluit sanguis *a*.

X L V I.

Cavitatis uteri superficiem investit Membrana *b* rubella, in Cervice paulo pallidior *c*. Lævis est, æqualis, & extra menstruorum profluvium, non nisi minutis porulis pervia, serosum humorem modica fundentibus copia *d*: In Menstruantibus hirta & aspera est vasorum sanguiferorum prominentibus orificiis, aliter non conspicuis *e*, aut in fundo uteri maculis cruentis notata *f*.

E 3

XLVII.

a Dionis Dem. An. IV. Sect. II. p. 228. *b* A Vesal. Lib. V. Cap. 15. perperam *Crassa* vocatur.

c Observat Santorini l. c. p. 216. ejus conformationem asserere non ausus: microscopio tamen se villosam penè, quamplurimis vasculis per illam serpentibus, invenisse refert. Hæc itaque interior Uteri superficies membranam habere vix dici potest: Nam quod vulgo pro membrana habetur nil est nisi rete vasorum; adeoque vasa uteri hic nuda jacere atque hiare dici possunt.

d Vide Graffum p. 238.

e Vide Higmoreum Disq. An. p. 99. Graffum p. 243. Dionis. p. 230. 233. 245. Charleton p. 19. 24. & seqq. Observat D. Littre in Hist. Ac. R. Sc. 1720. p. 20. se in cadaveribus sæminarum Mensium tempore mortuarum dissectis invenisse Uterum tunc magis grandem & tensum, vasa distenta sanguinem effundentia in Uteri cavitatem, ejus superficies innumeris, satis conspicuis foraminibus ubique pervia, sanguine arterioso simili plenissimis, quæque Utero pressio sanguinem fundebant. Hæc in gravidis minora erant & sanguinis loco humorem album Lactis instar continebant. In iis quæ nec gravida nec menstruant decesserant, fere inconspicua erant, & liquorem limpidum, tenuemque pauca copia continebant. Sintne vero hæc vasa ejusdem generis, ac ex ovillo utero descripsit, ac Vermicularia vocavit Ruischius Thes. II. num. 19. Tab. VI. Fig. 6. dubito. In Utero enim humano nondum se satis explorata habere scribit Thes. V. p. 17.

f Morgagni Adv. I. p. 46. & Tab. II. M.

X L V I I.

Cervix uteri plures habet eminentias valvulis non dissimiles, ita positas transversim & oblique, ut aditum ex utero in vaginam dent deorsum, ex vagina sursum in uterum prohibeant *a*.

X L V I I I.

Pauca adhuc de *Vagina*, quæ aliis *Cervix Uteri* *b* dicitur, addenda restant. Ab locis muliebribus rectâ viâ sursum adscendit, intestini Recti ductum secutâ, ad eam ferre altitudinem e directo, ubi a Pubis ossibus muscoli Recti Abdominis originem habent, ibique cum utero nectitur. Cavitas ejus in adultis, nisi quæ creberrime veneri litant, si secundum longitudinem aperiatur, figuræ est navicularis: ita ut superior, inferiorque partes angustiores sint, quam media *c*. Interior superficies admodum rugosa est, præcipue in inferiore parte (adeo ad tertiam vaginæ partem rugæ incipiant) nam superior, & utero contigua lævis est *d*. Arterias & venas accipit ab Hypogastricis & Hæmorrhoidalibus, hæ per inferiorem vaginæ partem serpunt, illæ per superiorem, ita ut cum uteri vasis jungantur *e*. Vagina denique plerumque durior est utero.

X L I X.

Hæc ad theoriam nostram probandam sufficerent, ni ad
phæ-

a Vide Morgagni l. c. §. 14. Tab. III. LL. & Santorini Obs. An. XI. p. 215. *b* Vesal. Lib. V. Cap. 15. *c* Grafius p. 220. *d* Grafius l. c. *e* Grafius l. c.

phænomena quædam, mulieribus menstruantibus, vel menstruis carentibus adesse solita, explicanda aliis indigerem adhuc. Natura, in propositum ^a suum intenta, Fæminis anteriorem *Thoracis* faciem non tantum angustiores tribuit, sed etiam ab antica parte depressiorem, longeque planiorem, quam viris. Quo artificio egregius præparatur & aptissimus locus reponendis *Mammis*: ne scilicet in gravidis ventris prominentis tumor, aut in nutricibus uberrum lactantium pondus gravitatis mutaret centrum. In hoc loco igitur sic præparato utrimque super Pectorales musculos positæ sunt *Mammæ*, extra corpus quasi hærentes, ab omni pressione liberrimæ, quippe nullum os, nullumve musculum impositum sibi habentes. Constant ex corpore unico magno glanduloso, cujus centro fere papilla respondet, coloris albi, superficie inæqualis aliquantum, substantiæ subduræ, formâ parvam mammam referente *b*. Media & ab ictibus tuta jacet hæc Mammarum Glandula inter bina mollia Pinguedinis strata, quibus fere undiquaque ambitur; non tantum imposita ubique, sed quoque ei supposita, quæ tamen notabili copia ipsam glandulam non ingreditur, pinguedine *c*. Cutis tandem imponitur mollis & facillime dilatabilis. *Mammæ* Vasa accipiunt partim a Subclaviis, *Interna* Mammaria dicta, quæ cum Epigastricis communicant *d*: partim, quæ *Externa* Mammaria dicuntur, ab Axillaribus *e*. Hæc vasa *Interna* & *Externa* per totam *Mammæ* Glandulam disseminantur in minores minoresque divisa ramos, ut tandem totum ejus corpus constituere videantur.

^a §. 33. ^b Vide Morgagni Adv. V. p. 7. Heister. Comp. Anat. in Præfat. ^c Vide Morgagni adv. IV. Tab. I. Fig. 3. Adv. V. p. 8. Hac adempta pinguedine, quæ maximam *Mammæ* molem constituit, exigua restat portio, præcipue si Ductus Galactophori quiescant. Ruisch. Thes. IV. p. 12. ^d §. 43: De illorum decursu vide Eustach. Tab. XXVII. Fig. 12. Nukkius Aden. p. 10. & seqq. Ruisch. Ep. II. p. 18. ^e Vide Nukkius l. c.

deantur *a*. Mammæ in puellis minorennibus vix apparent, in pubescentibus assurgunt & sororiantur, in vetulis delentur fere, superante sola Papilla *b*.

L.

Τοῖσι ᾗ παιδίοις, inquit, *Hippocrates c*, λεπτὰ τὰ φλέβια ἔόντα ἢ πληρευμένα, κωλύει τὴν γονὴν ἵεναι. ἢ τῇσι παρθένοισι μέχρ' ἂν νέαι ἑώσιν, ἢ χωρεῖ τὰ καταμήνια, δι' αἰτίαν τὸ αὐτὸ ἐπὶ τὴν αὐξάνειν ἢ παρθένοι ἢ παῖς αἱ φλέβες αἱ ἐς τὸ αἰδοῖον τείνεσαι ἢ παρθένῃ, ἢ παρθένης, ἢ ἐπὶ τὰς μήτρας ἑυροαὶ γίνονται ὑπὸ τῆς αὐξάνειν, ἢ σπένονται, ἢ ὁδὸς ἢ διόδῳ δὲ σπένων γίνεται ἢ τῷ παιδί χωρεῖ (genitura) ἐπὶ τὴν αἰδοῖον ἢ, δὲ τὸδε ἢ τῇ παρθένῃ τὰ καταμήνια. Postquam enimvero Mulier incrementi sui adepta terminum Plethorica facta est *d*, symptomata superius *e* enarrata ingruunt. Tunc partium illarum vasa maxime sanguine implentur, distenduntur, dilatantur, quorsum ex naturali fabrica humores copiâ determinantur maximâ. Atqui hæc in fæminis sunt interiora corporis *f*, interque illa, quæ in pelvim descendunt capacem *g*: unde patet huc maxime determinari debere Plethoram. Hæc vero omnia vasa ad Uterum pertinent, ingentia satis pro ejus mole, longeque majora, quam ad nutritionem ipsius requiri videbantur. Ab oppositis locis veniunt; Sunt nimirum ex superioribus in Uterum descendentia, lateralia appropinquantia, ab inferioribusque adscendentia. Invicem occurrunt, omniaque inter se communicant *b*. Unde necessum est, ut sanguis

a Ideo Cl. Ruifchius Mammarum texturam non Glandulosam sed Vasculosam statuit: vide Epist. XV. p. 7. *b* Ruifch. Adv. Dec. III. p. 23. *c* Hippocr. de Genitur. p. 232. *d* Quod fieri debere ex Fæminini Corporis structuræ & Plethoræ historia supra §. 17. & seqq. data patuit. *e* §. 15. *f* Vide §. 44. nom. IX. *g* §. 34, 35. *b* Vide §. 43. 44.

guis, magna copia hic congestus, vasa distendat: quam præterea contenti liquidi copiam, & distensionem continentium laterum mirificè adaugent Uterinorum vasorum tortuositas & ambages ^a, reditus cruoris inde per venas difficilior, (quo spectat longitudo Venarum spermaticarum perpendicularis mæandrique ^b, & valvularum in uteri venis absentia ^c) hinc omnis venosus arterioso resistit, in majoribus ramis abunde colligitur, illos distendit, inde ad minores, lateralesque relabitur, hosque aperit & replet ^d. Imprimis vero, huc incurrunt Uterina, quippe quæ ab omni pressione sunt liberrima ^e & ex sua natura immense distendi queunt ^f. Talem vero distensionem Menstruis erupturis adesse observationes supra allatæ satis probant ^g. Distensis igitur omnibus Uteri vasis, is necessario intumescit, & crassior evadit ^h, sanguis ruber vasa serosa intrat, inde in minora minoraque transit. Determinatur autem hæc dilatatio maxime versus illa loca, ubi pressio minima est, hoc est, in Uteri cavum, ubi vasa hæc nullâ investita membranâ, in aera quasi hiant apertum ⁱ: Minor ergo est versus externam superficiem, quia ibi vasa lentâ membranâ coercentur ^k. Dilatantur tandem ergo capillaria, & minima uteri interni vasa ^l, ab arteriis orta, ut quæ extra Menstruorum tempus nil nisi humorem serosum & tenuem lympham ad lubricandam Uteri cavernam fundebant, nunc osculorum aucta diametro, tanquam per cribrum, rubrum pluant cruorem ^l. Huic vasorum distensionis plura debentur, mensibus præsertim prima vice prodituris præsentia, symptomata: Dolores nimirum tensivi,

F æstus

^a §. 44. num. 2. ^b §. 43. ^c §. 44. num. 3. Valvularum autem defectum dicam an inertiam non suppletur per compressionem musculorum sanguinem venosum propellentium. ^d §. 24. ^e §. 38. ^f §. 44. num. VI. ^g §. 44. num. I. VI. ^h §. 45. ⁱ §. 44. num. V. ^k Vid. §. 46. ^l Vid. §. 46.

æstus ad Lumbos, Coxas, os Sacrum, Pubem, &c.; Quæ significant, Poros uteri interni non tantum esse dilatatos, ut suprapondium possint evacuare; hinc vasa, unde oriuntur, distendi; quæ cum ab dictis procedant regionibus, talia phænomena ibi adesse non mirum ^a. Levis quoque non raro ob eandem causam Febricula oboritur ^b: Nam ex Medicis notum, simulac humores, in corpore circulant, aliquantulum a consueto tramite deflectunt, statim oboriri febriculam. Cruor hic postquam in Uteri cavum destillavit Os ejus Internum lubricat, aperit, in vaginam sua sponte procedit ^c & inde ex genitalibus defluit ^d, ac Mensium gerit nomen.

L I.

Hæc vero Evacuatio tamdiu durat, donec imminuta sanguinis copia & omne suprapondium sublatum fuerit. Imminuta hinc humorum pressione pedetentim se contrahunt truncus & lateralia vasa, ac loco rubri sanguinis, mucosum humidum, & tandem consuetam suam lympham fundunt ^e. Nulla etenim est fæmina, quæ, cum cessant fluere Menstrua cruenta, quin habeat aliquandiu fluxum non rubrum, sed ferosum quasi & mucosum, qualis ex naribus, ubi crebro emunguntur, prodit. Ab iisdem vasis, non satis constrictis, at rubro aditum negantibus, Πύς γυναικῆς^g fit, mu-

^a Vid. §. 39. 43. Notandum vero in Mensibus naturaliter prorumpentibus hos dolores non esse adeo feroces. Vide §. 15. Si enim cum gravibus symptomatibus prorumpant, Difficilia Menstrua potius dicenda & inter casus morbosos sunt referenda. ^b §. 15. ^c Ut ex Cervicis structura liquet. Vid. §. 47. Præter naturam per Tubas Fallopianas in cavum Abdominis prorumpit, quando pressio externa, seu resistentia osculi Uteri major est, quam reuixus Tubarum. Exemplum vide apud Ruisch. Obs. 85. ^d Hoc ex Vaginæ itinere constat. §. 48. ^e Vide Morgagni Adv. IV. p. 49.

mulieribus laxioris carnis post menses aliquando contingens. Eadem vero tandem debite contracta non tam copiosum fundant, ut ita effluat, sed tantum lubricant suo, quem sudant, succo Uterum ^a.

L I I.

Jam vero, ubi sanguis sic in vasis Uterinis confertim stat, & minimos tubulos in Uteri cavum hiantes aperire conatur, necessario etiam partes corporis, quarum vasa cum Uterinis communicant, majorem sanguinis copiam accipiunt, tument, atque distenduntur, si nullis ambientibus coerceantur. Hoc de solis Mammis verum esse illarum historia docet ^b. Repletur itaque sanguine Mammarum Glandula, ex vasis tota constans ex oppositis itineribus venientibus ac sibi invicem occurrentibus: & dum nullo musculo nec cute firma impositis, sed facillime dilatabili, coerceatur, augetur mole, & sursum, quia ob musculi pectoralis & costarum resistantiam deorsum cedere nequit, intumescit & assurgit. Hinc Tumor, Dolorque Mammarum erupturis Mensibus ^c: hinc Mammæ in pubescentibus puellis fororiantur ^d. Quæ symptomata post

F 2

eva-

^a Cum hoc Uterino similiter fere comparatum est ac cum Narium muco. In statu enim naturali Membrana Schneideriana tantundem muci sudat quantum ad conservandos & irrigandos nervos, naresque requiritur: adeo ut tunc vix prodeat aut excernatur. At vero, cum Catarrhus in hanc membranam inciderit, mire dilatantur pori, per quos hic mucus secernitur, & is viscidus admodum, tenax, & magna copia prodit. Hujusmodi mutatio in vascula interni Uteri si ceciderit, tunc oritur Fluor albus, seu Verus Uteri Rheumatismus, ut Charleton recte vocat, Hippocrati Uterus Frigidus Mucosus dicitur.

^b §. 49. ^c §. 15. ^d §. 49. Quod significat Plenitudinem partum

evacuationem Uteri, & hinc sublata vasorum Mammario-
rum distensione minuuntur & desinunt ^a. Ex his quoque
lucem mutuatur *Hippocratis* præceptum ^b. Γυναικὶ τὰς
καταμήνια ἢν βάλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τὰς τιτ-
θὰς πρὸςβάλλει. Factâ enim sic minore ad Mammæ resis-
tentia illorum vasa sanguine maxime opplentur & disten-
duntur; hinc necessario Uterina minorem patiuntur pres-
sionem; prævalent itaque vi dilatanti, & se contrahunt,
sanguinisque inde fluxus sistitur.

L I I I.

Evacuato sic sanguinis emolumento, plus conficitur ^c,
faciliusque longe, quam prima vice ^d, in vasa jam semel
dilatata colligitur atque inde evacuatur: Eademque tota pe-
riodice redit, reditque scena, in his citius, in illis tar-
dius ^e.

L I V.

Locum igitur naturalem Evacuationis pono Uterum;
Morgagni ^f aliorumque observationibus persuasus. Acce-
dunt

tim ubique aggestam loca minime resistentia extendere ac replere;
partim in pelvim determinatam tam validam non esse, ut Uteri vasa
excretoria diducere atque referare possit, adeoque inde ob conjun-
ctionem vasorum in mammæ, utpote minus resistentes, derivari co-
piosius. Hæc vero functio quum cesset in vetulis, hinc Mammæ ipsis
pedetentim decrescunt & abolentur. §. 49.

^a §. 15. ^b Sect. V. Aph. 50. vide ad h. l. Chr. a Vega.

^c §. 23. num: 2. & §. 25. ^d §. 50. ^e §. 28. ^f Vide Adv. I.
§. 33. Vide etiam de Littre in Hist. Ac. Sc. R. 1720. p. 20. Pro Va-
gina stat Santorini de Catam. §. 3. Confer quoque Morgagni l. c.
Ordinarium Mensium Fluxum ex Vaginæ valis fieri, præternatura-
lem.

dunt præterea, quod Vagina durior & membranofior fit, quam Uterus ^a, qui quasi ex vasis coagmentatus est ^b, adeoque huic evacuationi accommodatus magis: quod tam ampla ac Uterus vasa non habeat ^c, & quæ in vagina videntur, ad uterum potius pertineant, eoque progrediantur ^d: quod plerumque gravido utero, ostioque ejus occluso Menstrua non appareant ^e: & quod sanguis Menstruus ad Fœtum nutriendum inservire videatur ^f, adeoque ad Uteri vasa, non vaginæ, colligi debeat.

L V.

Non tamen inficias ibo, aliquam posse fieri sanguinis excretionem per vasa similia, ac in Utero, in Vaginæ cavum aperta ^g. Hoc docere videntur Menstrua Gravidis nonnullis primis mensibus frequentia ^h; aliis, quod tamen rarius, ad partum usque absque abortu aut fœtus damno protracta ⁱ. In ipsis vero nullus ex Utero, firmiter occluso ejus osculo, in vaginam datur exitus.

L V I.

Si vero ex naturali fabrica, aut præviis morbis major resistētia sit in vasis Uterinis, quam quæ dictis actionibus superari queat, *Obturantur Menses*, ac reliqui inde secuturi insurgunt morbi. Hinc quoque liquet, inductâ Plethorâ, in his casibus Emmenagoga esse duplicia. I. Vel

F 3

quæ

lem, ut in abortu, ex venis uteri apertis, statuit Fr. Hofmann. Pr. Rat. T. I. p. 227. Confer etiam Bohnium Circ. An. Diff. XVI. p. 216. 217, 218. & Ortlob. Diff. XIX. §. 6.

^a §. 48. ^b §. 44. num. VII. ^c §. 44. VIII. ^d §. 48. 43. ^e §. 10. ^f infra §. 61. ^g Vide Bohnium l. c. p. 217. ^h Vide Doctum Med. Dogm. L. V. C. 3. p. 491. ⁱ Vide Dionis. Anat. p. 233. Pechlin Lib. I. Obs. 36.

quæ sanguinem superfluum determinant in Uterum & Uterina vasa, qualia sunt, quæ resistantiam in vasis uterinis minuunt, una & in aliis augment, *a*. Laxando ista vasa per Balnea partium inferiorum ad Umbilicum usque; per calorem ad has partes applicitum; per Unguenta *a*, Emplastra *b*, & Fomenta *c*, &c. quæ laxant, calfaciunt, & perspirabile retinendo hoc intendunt instar Balnei perpetui, Pedibus, cruribus, inguinibus, &c. applicata. *β*. sanguinis per venas reditum accelerando ad cor; unde ejus cursus proportionaliter, ut venas has impleat, in arteriis acceleratur. Talia sunt Frictiones a pedum infimis ad inguina cum calidis linteis; Ambulatio, saltatio. *γ*. Resistentiam minuendo in venis inferiorum corporis partium, quo facto, sanguis majore impetu tunc eo ruit. Huc referenda sunt Venæsectio in pede *d*, & Cucur-

a Qualia sunt Ung. Martiatum, Nervinum, &c. *b* Huc pertinent Empl. de Galbano, aliisque Gummis fœtidis. *c* Ex Decocto Rutæ, Sabinæ, aliisque Plantis Uterinis.

d Ut autem Phlebotome in Pede obstructa referat, sic in brachio aliisque partibus superioribus tempore fluxus aut instantis illius ista obstruit & retrahit, adeo ut aliquando sequenti periodo per locum sectionis erumpere conetur. Notabile est exemplum apud Forestum L. XXVIII. Obs. 3. Idem agunt Cucurbitæ Mammis admotæ. Vide supra §. 52. Quæ omnia probant Menses prorumpere a majore sanguinis copia & pressione in uteri vasa. Venæsectio in pede, quippe quæ aliquando ex tempore obstructa menstrua provocat, ab auctoribus valde laudatur. Vide Forest. Lib. XVI. Obs. 25. Lib. XIX. Obs. 25. Pechlin. Lib. I. Obs. 42. 43. Ex præcedentibus quoque liquet in Venæsectione ad Obstructa Catamenia provocanda tempus omnino considerandum esse. Recte hoc Galenus aliique animadverterunt, qui Venam secandam jubent instante tempore, quo menses, si respondebant, debebant erumpere. Vide Sennertum Prax. Lib. IV. Part. II. Sect. II. Cap. 3. Quæst. 3. Adaucta enim tunc maxime est plenitudo & vasa aperire nititur. De Cucurbitis vide Forest. L. XXVIII. Obs. I. num. 4. In hanc classem referri quoque potest *Concubitus*, qui obstructa catamenia referasse non nunquam visus est, quatenus stimulo aphrodisiaco humores in Organa Generationis abunde abripiat.

Cucurbitæ ad Femora & Crura admotæ. II. Vel quæ vasa Uterina aperiunt, & sic ad excretionem disponunt, ut sunt Vapores Aquæ calidæ inferioribus partibus excepti; Fetus Laxantes, &c.

L V I I.

Si vero aliis simul in locis major solito sit laxitas, horum vascula dilatantur, aperiuntur & sanguinis supervacui evacuatio inde fit, ac periodice, tanquam de Utero, reddit *a*. Hoc ubi diu duravit, natura assuescit, ut difficillime sæpe curetur. Sanandi methodus idem confirmat, quæ omnia jam allata *b* requirit remedia, & simul ut vasa, ex quibus sanguis Menstruus præter naturam fluit, constringantur, Aquâ frigidâ, &c.

L V I I I.

Hinc patet Calida, Spirituosa & Fortia Emmenagoga, non laxatis prius vasis uterinis, aut in illa sanguinis fluxu determinato, haudquaquam in obstructis, vel sic perverse fluentibus Menstruis convenire. Nam his plerumque sanguis non majore impetu in uterum determinatur, quam in alia corporis loca: Plura itaque possunt patrare mala, & revera evacuationem per nova loca naturæ minus congrua excitant, aut per vias non naturales & consuetas adaugent *c*.

L I X.

Vasa, quæ Menstruum Cruorem evacuant, pono Arteriarum genus esse, non Venarum, & quidem illarum mi-

a §. 11. *b* §. 56. Ut sic sanguis a loco, unde præter naturæ institutum prodit, in Uterina vasa derivetur. *c* Vide Pechlin. Lib. I. Obs. 40. 41.

minimas, posthabitis *Bohnii* ^a & *Fr. Hofmanni* ^b, in contraria euntium, argumentis: 1. Quia ibi maxima est angustia & pressio, contra quam in venis, ubi sanguis ex minori ramo in majorem fluit. 2. Quia sanguis floridus, qualis arteriarum esse solet, excernitur ^c. 3. Quia Venæ non facile rumpuntur, &, licet apertæ fuerint, non, aut vix fundunt sanguinem, nisi comprimantur: ut in Venæsectione videmus, ubi Ligaturâ, quæ sanguinis reditum ad Cor sistebat, sublatâ, ex tempore ejus effluxus sistitur.

L X.

Deinde statuo, sanguinem hunc menstruum excerni per dilatata arteriarum extrema ^d, non vero per illa dirupta. Hoc testimonio suo confirmat divus *Ruischius* ^e, nil nisi, quod oculis viderat, scribere suetus: *Evidentissime, inquit, ad oculum demonstravi, quod ipsæ extremitates arteriarum sanguiferarum, rectæ exporrectæ, affundant secretum humorem ad irrorandas & lubricandas partes, idque sine ullo invento intervenientis machinula membranosa cava. Ita & ipse sanguis exit de corpore per dilatatas, rectas arterias, naturaliter in menstruorum excretionem in feminis, præternaturaliter per epidermidem, in capite, oculis, ore, &c. Atqui ideo hic sanguis lente destillat & paulatim prodit* ^f.

L X I.

De usu, seu Causa Finali, ut vocant, Fluxus Menstrui, nunc

^a Circ. An. p. 225. ^b Prax. Rat. Tom. I. p. 218. ^c Negat Bohnius Circ. An. p. 225. Sed omnia hoc probant antea allata; vide §. 6. & infra §. 75. ^d §. 50. ^e Epist. ad Boerhave de Fabr. Gland. p. 13. ^f Fallitur ergo Bohnius l. c. dum ob hanc rem ex Venis prodire statuat.

nunc quædam dicenda sunt. Etenim Divinus nostræ machinæ Artifex Mulieri voluit, non ut brutis animantibus, certum anni tempus conceptioni ac generis propagationi constituere, sed omni momento his fungendis promptam, ac nutriendo foetui aptam reddere. His igitur binis prospiciens usibus, Muliebri corpus sic construxit, ut adquisito termino magnam laudabilium humorum copiam, in corpore aggereret *a*, ut Conceptione facta tenello embryoni sufficeret alendo suprapondium. Hinc tum demum virgines conceptui aptas evadere videmus, quando Menstrui hi Flores propullulare occipiunt *b*; Veræ hi quippe Fœcunditatis nuncii indicant, nullas esse in Uteri vasis obstructions, ac majorem sanguinis copiam, quam ad corpus nutriendum requiritur, elaborari; quæ bina Conceptus & Fœtus nutriendus postulant. Eadem vero, ubi vergente ætate Menstruus hic occidat flos, effœtæ sterilescent *c*. Deest quippe tunc omnis humorum Plenitudo *d*, & Uterus durior factus *e* expansionem & cruoris in vasis suis aggestionem vetat.

L X I I.

Hoc etiamsi semper fere fiat, in omnibus tamen absolute sumptum verum non est. Exempla enim fæminarum sunt, quæ sine ullis unquam Menstruis proliferæ fuerunt *f*. Hæ tamen fuere robustæ instar marium, ac laboribus exercitæ *g*. Adeo ut nonnullorum sententia, Mulierem sine Mensium Fluxu concipere non posse in omnibus non stet, G sed

a §. 17. & seqq. *b* Aristot. Hist. An. Lib. VII. C. 5. Αρχὴ δὲ τῆς γυναικὸς ἐν τεχνῶν, καὶ τοῖς ἀρρεσὶ ἐν τεχνῶν, καὶ παῦλα ἀμφοτέροις, τοῖς μὲν, ἢ ἐν σπέρματι, καὶ τοῖς δὲ, ἢ ἐν καταμηνίῳ. &c.

c Sic olim Saræ persuasum, Genes. XVIII. 11. *d* §. 25. 27. *e* §. 45. *f* §. 9. *g* §. 23. 24.

sed in iis tantum, quæ defectum experiuntur a morbo
Uteri statu ^a.

L X I I I.

Haudquaquam tamen negem, Menstruorum defectum naturalem multum ad Conceptionis difficultatem conferre posse. Etenim per hanc evacuationem Corpus & Uterum purificari ^b, ut ita dicam, & ad facilem disponi conceptum videntur. Docent quippe observationes, Mulieres plerumque postquam cessarunt Menstrua, raro iis fluentibus, vel instantibus, concipiendo aptas esse ^c. Ita ut observet egregius *Al. Tr. Petronius d. Feminas, quæ diu Menstruis caruere, dein concipiunt, antequam concipiant, semel saltem in Menstruis fuisse: & omnino, quæ conceptura sunt plerumque his Menstrua anticipare. Si autem nonnullæ, quæ non lactant, aut lactant, concipiant sine his, id raro contingere.* Nec a ratione hoc alienum videtur, nam fluentibus Mensibus si genitura in Uterum pervenerint, ibi hære, aut radicari nequit, sed inde depellitur: Ita quoque iisdem instantibus ubi ovulum se fixerit, vincula non tam firma sunt, nec tenue ejus corpusculum tanto nutrimento indiget, & suprapondium sensibilibiter minuit, quin Catameniis erumpentibus Utero solvatur & una excernatur ^e. His vero analogum quid mihi videre videor in Excremento æruginoso, quod Bombyx in Pa-

^a Vide Hippocr. de His quæ Uterum non gerunt p. 676. ^b Vide Hippocr. l. c. p. 677. ^c Vide Hippocr. de Nat. pueri p. 237. de Octimestr. Part. p. 259. Aristot. H. An. Lib. II. C. 2. de Gener. An. Lib. I. p. 601. Plinium H. N. Lib. VII. C. 16. ^d de Morb. Gall. Lib. I. p. 1181. ^e Accedit, quod in plerisque mulieribus, quum Menses venturi sunt, Uteri osculum se magis contrahit, quam alias observante Hippocr. de Superfoet. p. 262. Unde Conceptus tunc difficilior est quam alio tempore.

Papilionem conversus projicit ^a. Fæmella enim Papilio matrem non prius admittit, quam multum sanguinis de Corpore suo expurgaverit: quo vero facto, illum, qui tunc coitum appetit, quem ante expurgationem non tam intense affectare videbatur, admittit & fœcundatur. De aliis quoque Insectis refert *Swammerdam* ^b, quod quum primum ex Aurelia in Papilionem vel Muscam sunt mutata, (in quo statu ad procreationem apta sunt) sanguineas aliquas guttas ponant. Denique hoc confirmant Nutrices, quæ non menstruantur: hæ nempe longe difficilior & tardius concipiunt, quam mulieres, quæ statim post partum abstant infantes ^c.

X L I V.

Præterea Summi Numinis benevolentia, ita est constructum muliebre corpus, ut Fœtu in lucem edito matri ex suo penu tantum restaret, ut infantem propriis humoribus quibus jam in utero assueverat ^d sine ipsius detrimento alere posset: Mammæ intelligo, *Fontem sanctissimum corporis*, ut cum Favorino ^e, loquar, generis humani educatorem. In iis vero, quæ nec lactant, nec gerunt ventrem, hoc suprapondium, ad quod conficiendum omnia instrumenta agendo perseverant, de corpore, ut maneat sanitas, eliminandum esse, denuo constat. Menstrua er-

G 2

go

^a Malpigh. p. 34. ^b Hist. Insect. p. 79.

^c Hollerius de Morb. Intern. Lib. I. Cap. 58 p. m: 454. Nam ut mulier, inquit, suppressa purgatione, nihil ledatur, quia tamen sine menstruo sanguine generatio esse non potest, oportet quiddam naturam assuescere, ut sanguinem in Uterum derivet. Nam in multis conceptum adjuvat bis aut ter detractus (ex malleolo) sanguis in anno; sed in iis maxime, quibus præ copia sanguinis menstrua resistunt.

^d Hippocr. de Nat. Puer. p. 241. ^e Apud Gellium N. Att. Lib. XII. C. 1.

go haberi possunt tanquam ipsius naturæ molimen extraordinarium, humorum plenitudine pressæ, hoc motu omne superfluum, impedimentumque amoliri & excutere nitentis, ut postea functiones suas habeat liberrimas.

L X V.

Huc quoque pertinent Menstrua Gravidis nonnullis primis mensibus, aliis ad partus usque tempus per vaginam evacuata *a*. In illis enim sanguis ita abundat, ut tenellus foetus omne suprapondium consumere, in his etiam is jam grandior factus non possit. Præterea hinc explicandum videtur, quod tam varia mala Gravidæ a silente hoc fluxu primis mensibus patiantur; & imprimis, cur Gravidarum Plethoricarum, & large alias Menstruantium Abortus tertio plerumque mense contingant. Quippe Placenta per sanguinis, qui per vaginam excerni impeditus in Uterum rapitur, molem obruitur & depellitur Utero *b*. Nam eadem, quæ antea, Chyli & Sanguinis copia elaboratur, idemque locus, ubi colligitur, adest, Uterus: Foetus tamen & secundinæ (quæ primis mensibus plus nutrimenti capiunt, quam ipse foetus) omne emolumentum consumere nequeunt. Hæc tamen consumptio de die in diem augetur. Antequam vero omne suprapondium consumatur, phænomena talia mater percipit, qualia menses egressuros præcedere solent

a §. 55.

b *Mulier*, inquit, *Forest. Lib. XXVIII. Obs. 66. ad quintum mensem gravida Menses in copia fluxere, quæ alias levissima ex causa etiam primo, secundo, tertio mense conceptionis abortum passa fuerat. Tenuioris texturæ fæminas, quæque nervorum fibras mobilissimas habent, facillime in tales abortus incidere, has quoque citius, facilius, copiosius Menstruari, notat Cheyne Proeve om lang en gesondte Leven. Cap. VII. §. 6.*

lent, eò tempore, quo periodus revertitur. Inde nihilominus raro abortus ante tertium mensem, ob maximam tunc humorum copiam aggestam ^a. Sequentibus vero Fœtus emolumentum consumit & Uterus cum vasis suis distensionem adsuêscit. Ad hos Abortus averruncandos methodum invenere recentiores, Venæsectione in brachio (ad revellendum) gravidis primis mensibus, tempore, quo erumpere solebant Menstrua, instante, sanguinis copiam minuendo. Excipiuntur itaque hi casus in *Hippocratis* ^b regula, *Mulier gravida si vena secetur, aut Menstrua fluant, fœtum sanum esse non posse*. Observationes enim contrarium confirmant ^c. Quod vero ad Venæsectionem attinet, quam vetat, notandum, Hippocratem, ubi de eâ loquitur, semper largam, utpote sua ætate usitatam, intelligere.

L X V I.

Obijciat fortasse quispiam contra hunc suprapondii usum: Bruta æque, ac Homines, Fœtus suos in Utero, & extra corpus propriis humoribus alere; in quibus tamen, ab his vacuis, neutiquam talis observatur excretio ^d. Respondeo, in illis, vel quotidianis excretionibus hoc tolli, ut in robustis ac laborantibus mulieribus, vel aliis periodi-

G 3

cis

^a Duretus in Holler. p. m. 463. *Mulier, inquit, præsertim fructuosa & prolis parens, in suppressione menstrui duos menses exigere potest sine offensione.*

^b Sect. V. Aph. 6. & 31. Vide Th. Bartholin. Cent. III. Obs. 13.

^c Vide Schenkium Lib. IV. p. 574. Horst. Obs. Med. Lib. V. Obs. 48. 49. Boyle de Util. Phil. Experim. Part. II. Exerc. I. §. 4.

^d Plin. H. N. Lib. VII. G. 15. *Solum animal menstruale mulier est.* In hunc tamen censum quoque referunt Simias nonnulli. Gaslendus in Vita Peiresc. apud Charleton p. 41. Confirmat Colbe in nupera Descript. Capitis Bonæ Spei Tom. I. p. 166.

cis per alia loca evacuationibus sarciri posse *a*. Dein Bruta Graviditatis ac Lactationis tempore insolita voracitate plus humorum nutritiorum in corpus ingerunt *b*, ut sic habeant, unde alant. Præterea in Brutis revera quid non penitus dissimile observatur: Tempore enim, quo pruriunt & conceptura sunt, Uterus tumens prominet, & materiem quandam modo subalbam, modo subrubram stillat *c*: Ubi coitum non appetunt Uteri Os siccum est; prius Vere, ubi pabulum abundat, illis contingit, posterius, quum bruma est, & nutrimenti inopia *d*. Adeo ut in ipsis, quæ certum anni tempus Veneri dant, tunc tantum coeundi appetitum, & Conceptum fieri posse patet, ubi plus ingerunt nutrimenti, quam perditur: ubi vero detrimento respondet emolumentum, non salaces fieri nec concipere. Et hæc sine dubio causa est, quod Animalia domestica, ut Canes, Columbæ, &c. per totum annum fere concipiant, & sylvestribus longe sunt fecundiora, quia cibo copiosissimo vescuntur *e*. Accedit denique, quod Brutorum Uterus his cruentis excretionibus minus videatur aptus, eo quod Bruta vel post partum vix Lochia patiantur *f*.

LXVII.

a Observat. Aristot. de Gen. Anim. Lib. I. p. 601. in brutis idem suprapondium per urinas secedere, quum longe crassius mingant quam homines.

b Aristot. Hist. Anim. Lib. VI. p. 346. *c* Hoc cum Menstruis Mulierum videtur comparare Aristot. Hist. An. L. VI. p. 346. *d* Al. Traj. Petronius l. c. p. 1182. *e* Al. Tr. Petronius l. c. p. 1181.

f Patet. ergo in Mulieribus Uterum huic suprapondii excretioni fungendæ maxime esse accommodatum. Pulmo (Vide §. 24.) enim minus est his evacuationibus obnoxius, quia alterna expiratione & inspiratione continuo sanguis ad dextrum Cor propellitur. Nec Membrana Narium tanta accipit vasa, nec tam numerosa, ut tam facile, quam Uterus, sanguinem periodice stillat.

L X V I I.

Atque hic princeps Excretorum Mensium videtur ulus *d*. Secundarius dici possit; Quod, quandiu hic Fluxus durat, varii arcentur morbi, eoque, præcipue in senioribus, desinente, sese produnt, præcipue in iis locis, unde olim evacuabantur menses; ut Scirrhi in Utero, Tubis & Ovariis *b*. Rheumatismi *c*. Huc quoque rettulit Podagram Hippocrates *d*. *Mulier Podagra non laborat, nisi ipsi Menstrua defecerint.*

L X V I I I.

Alii, quandiu hæc Excretio perseverat, sopiti jacent, sed quum ipsa non amplius respondeat, facta mutatione in circulantibus ex latebris prosiliunt, & furunt in pejus mutati. Ita occulti Scirrhi hac ætate in Cancros insanabiles non raro abeunt, raro citius *e*. Idem contingit sæpe ab hoc fluxu in recentiore ætate obturato *f*.

L X I X.

Multi denique, magnique morbi curantur non raro hujus fluxus præsentis benevolentia. Pro exemplo. Mulieres menstruantes citius a Morbo Gallico curantur *g*. Mulieri, quo-

a §. 61. & seqq. *b* Vide Ruisch. Thes. X. num. 106.

c Mauriceau Tom. II. Obs. 10. *d* Sect. VI. Aph. 29. Confirmant Rhodius Cent. III. Obs. 76. & Sydenham p. m. 443. *e* Mauriceau Tom. II. Obs. 10. 61. & c.

f Nec ab hoc solummodo, verum etiam ab Hæmorrhoidibus, & Hæmorrhagia qualibet obstructa aut cessante utriusque Sexui idem accidit.

g Prosper Borganutius de Morb. Gall. p. m. 1138.

quoque, sanguinem vomenti, Menstruis erumpentibus solutio fit *a*.

L X X.

Ad ritam Mensium Excretionem multum confert Uterus, qui quandoque gravidus fuit: vasa enim ampliora post partum remanentia *b*, facilius sanguinem superfluum evacuant. Idem confirmat experientia; mulieres enim, quæ gravidæ aut enixæ fuerunt, commodius Menstrua secernunt, quam steriles, aut annosæ virgines, quæ citius & gravius a Mensibus laborant, pluresque ab Utero incurrun morbos *c*.

L X X I.

Ne vero semper & continuo fæminis de locis sanguis stillaret, Uterus ita est a Deo constitutus, ut nixum sese contrahendi habeat, qui tantam dat resistantiam circulanti-
bus liquidis, ut solito illorum impetu removeri, & vasa, per quæ effluxurus esset sanguis, aperiri nequeant; sed superaccedens, seu suprapondium requiratur ad portas aperiendas. Hoc nil aliud esse, quam Plethoram, experientia ac ratio docuere. Quam vero sordidum esset mulieri ac molestum, quotidie de vulva sanguinem pluere; & quantum conceptioni obstaret, semine continuo de lubrico abluto Utero, aut per stagnantem ibi sanguinem corrupto; quam facile denique fæminæ a motibus corporis, animique in gravissimas inciderent evacuationes?

LXXII.

a Hippocr. Sect. V. Aph. 32. *b* §. 44. num. VI.

c Vide elegantem Hippocratis locum de Morb. Mul. Lib. I. init. & Duret. in Holler. Lib. I. C. 58. p. m. 463. Et hinc sine dubio quoque Cancris Mammarum Meniales magis, quam Nuptas mulieres infestant. Ramassin. de Morb. Artif. p. 324.

L X X I I.

Ex data Mensium Theoria sequuntur tanquam Corollaria. I. Sanguinem, qui Menstrua periodo evacuatur, sine sanitatis detrimento deesse posse, vel quia non generetur, vel quia genitus diffletur & absumatur, vel quia in alios convertatur usus. Non generatur ob ætatem senilem, ob inediam, ciborumque defectum. Absumitur vel in alios usus abit, in ætate nondum adulta in corporis nutrimentum, in Gravidis ad nutriendum fœtum, in Nutricibus in Lac; in obesibus in pinguedinem convertitur. Absumitur quoque in calidioribus temperiebus, viraginibusque. Consumitur per morbos, Exercitia, Labores nimios, curas, mœrores, &c. Unde sequitur his non commovendos esse menses ^a, siquidem illorum cessatione non offendantur.

L X X I I I.

II. Nullum Fermentum dari efficiens evacuationem Mensium ^b facillime probatur, quippe omnes omnino corporis animalis humores a Fermentatione sunt alienissimi, nec ulla arte Hermetica eo adduci queunt vel extra corpus. Pro mero ita figmento hæc habenda est sententia. Ad *Putrescentiam* ideo, quo omnia corporis liquida natura sua vergere videbant, alii se contulerunt, eamque, ut causam efficientem Menstruorum, in hanc adduxere scenam.

H

Ve-

^a Vide Forest. Lib. XXVIII. Obs. 5:

^b Ut voluit Fr. Bayle Diff. de Caus. Fl. M. p. 15. & seqq. Ramassini de Morb. Artif. p. 316. *Ignotam Fermentationem*, vocat. Refutant hanc sententiam Charleton de Catam. p. 65. & seqq. & Bohlius Circ. An. p. 225. & seqq.

Verum enim vero sanguis non stat, nec colligitur per mensem in Uteri vasis, sed manente vita circulatur: Imo stagnare, putrescere & corrumpi nequit sine ipsius contenti vitio, & continentium destructione. Jam autem sanguis Menstruus in sana muliere purus est *a*, uterusque, si procedat evacuatio, haud quaquam evadit putris *b*. Nec Glandularum, qui in Utero ad lubricandum colligitur, succus, si acris factus sanguini admisceatur, ad putredinem, Fermentationemve, & sic Menstruorum excretionem producendam est aptus *c*. Quum hic mucus fatuus sit, & insipidus, illius instar, qui ex aliis corporis locis prodit, nec in sanis unquam talem acquirit acridinem. Pro ficta igitur & figmentis meris superstructa habenda hæc est opinio.

L X X I V.

III. Neque Luna reddit periodice menstruantes mulieres *d*. Sic enim unius regionis, ætatis, temperiei, &c. fæminæ eodem momento temporis, eadem copia, eadem temporis duratione menstrua haberent *e*. Sed nunc aliæ hoc, aliæ illo tempore purgantur; in aliis citius in aliis tardius recurrit, & exactè menstruum spatium non servat, ut, quæ modo Luna nova purgabantur, modo anticipato, aut postpo-

a §. 6. & infra num. III: *b* §. 67, 68. *c* Fresart. Emmenol. Cap. 1.

d Sic veteres, qui Lunam hoc humectandi & gignendi vi agere putabant. Vide Aristot. de Gen. An. Lib. II. C. 4. & 7. Macrobi. Sat. Lib. VII. C. 16. Mercurial. de Morb. Mul. p. 204. & Forest. Lib. XXVIII. Obs. 1. num. 3. Aristoteles vero Hist. Anim. L. VII. C. 2. Fluxum Menstruum Luna decrecente contingere ponit; ideoque Lunæ nonnullos sexum fæmininum adscripsisse, quoniam Luna & menstruanda Mulier replentur, hæc purgatur illa decrecente. Eandem opinionem resuscitavit Mead de Imper. Solis & Lunæ, Vide p. m. 367.

e Quod falsissimum refutant de Graef p. 260, Fr. Bayle de Catam. p. 8. Charleton p. 59.

postposito aliquatenus tempore mutatam evacuationem patiantur. Præterea nulla est ratio, quare mulieres præ aliis animalibus Lunæ influxibus subjiciantur.

L X X V.

IV. Sanguis hic non pravus est suâ naturâ, aut venenatus, sed benignus, ac sola quantitate peccans in muliere sana. 1. Quia idem conceptu facto retinetur, indeque nutritur fœtus *a*. 2. Quia in Nutricibus in Lac mutatur, Mensibusque nimis fluentibus Lac minuitur, ab iisque etiam obstructis Lac in mammis oritur *b*. 3. Quia ex sani corporis arteriarum extremis prodit *c*. 4. Quia in sanis sensibus apparet sanissimus, & instar illius, qui de victimarum mactatarum jugulo profilit *d*: atque illi perquam simillimus, qui de Naribus destillat in Hæmorrhagiis *e*. Licet enim non inficias eam Sanguini Menstruo, prout de locis muliebribus stillet aliquando putorem, fœtoremque adesse, hoc tamen in sana muliere, quando de Uteri vasis effluebat ipsi adfuisse pernego. Omnes enimvero animalis corporis sani humores, dum coeunt per vasa, blandi sunt, omnisque acredinis expertes, ut oculo instillati nil doloris, aut molestiæ inferant. Pus ipsum in vulnere non maligno natura sua non acre est, sed stagnando fit & calore. Urina etiam in Renibus est instar Aquæ blanda *f*. Ita quoque

H 2

iidem

a §. 10. 61. & seqq. *b* §. 10. 27. 64. *c* §. 50. 59.

d Hippocr. de Morb. Mul. L. I. p. 426. Ed. Lind. de sanguine Menstruo loquens, *χαρίεις ὁ αἷμα ὅλον ἀπὸ τῆς οἰσῆς καὶ ταχὺ πηγνύται, ἢν ὑγρὰν ἢ γυνή*. Vide etiam Aristot. Hist. An. L. VII. Cap. I. p. 362.

e Vesal. Lib. V. p. 538.

f Semen virile in hominibus ab omni libidine, pollutione ac concubitu alienis continuo secernitur, & in vesiculis suis ab omni expulsionē sæpe diu asservatur: ideoque hoc, si ullus in corpore humor, stagnat.

iidem humores balsamici, quiescentes sponte in acridinem vergunt alcalinam pessimam. Clare hoc docuit Chemia. Sanguis enim & Serum in calore, quantus est humani corporis, digesta in vase purissimo, fiunt instar aquæ tenuia & brevi putrescunt: atque adeo tunc sunt alcalinæ indolis, ut cum acidis violentissime effervescent, intra corpus assumpta veneni fere in modum agant, ac, ut ovum putridum, Nauseas, Vomitus, Tormina, &c. excitent ^a. His debetur, quod in Aneurismate Spurio a sanguine in membranam adiposam effuso, ibique putrefacto mox gangræna succedat. Hinc fit, si sanguis aliique humores effusi in aliqua cavitate corporis manserint, ut ab eisdem corruptis tam teterrima producantur mala; hoc in Empyemate, Phtisi, Hydrope Ascite ^b, &c. contingit. Ejusmodi mutationem sanguini Menstruo accidere posse majorem minoremve, ubi in utero effusus, vel in vagina, cujus cavum & rugæ ei sistendæ apta videntur ^c, aliquandiu hæserit, haud alienum est: In locum enim venit calidum, humidum & aeri exponitur nudo ^d. Idem vero recenti & de vasis prodeunti inesse

stagnat. Præterea est liquor blandus, corruptioni ac putredini maxime obnoxius. Non tamen in tali homine sano unquam deprehensum fuit semen a stagnatione, &c. corruptum.

^a Hinc sine dubio pendet quod sanguis menstruus exhibitus tam gravia symptomata aliquando excitaverit. Vide Stalp. v. d. Wiel Cent. II. Obs. 19.

^b Vide Hippocr. Sect. V. Aph. 20. ^c §. 48.

^d Unde hos humores corrumpi præcedentia docuere. Præsertim vero hoc contingere potest in regionibus fervidis, & hinc in congressu cum menstruante aliquam contaminationem ibi fieri haud absolum. Ob hanc causam fortasse ex Lege Mosis mulieres menstruantes pro impuris habebantur. Levit. XV. 19. XVIII. 19. Et qui cum tali rem habuerat vir, una cum foemina occidendi jubebantur. Levit. XX. 18. ut ita Judæorum natio castitati ac munditiei studeret. Idem mos adhuc hodie apud Asiaticos, Africanos & Americanos obtinet

in esse nego, utpote parti illius, qui corpori nutriendæ infervit. Fieri tamen possit, sanissimo huic cruori odor nauseosus ut adsit, minime tamen ideo malignus & corruptus dici debet; quippe qui omnibus nostris liquidis recens effusis & calentibus adest, ut ex animalibus mactatis, hominibusque, quibus vena secatur, apparet: at tunc nec acidum esse nec alcalinum omnia experimenta clamant. Minime quoque huc Tabum pertinet ex morbo laborante Utero profluens, ac pro Menstruorum portione haberi nequit. Licet enim in Ulceribus Uteri sanies aliquando prodeat graveolens, foetida, pessima, hæc tamen non obstat, quin menses his prodeant tanquam sanis ^a. Hinc facillimo negotio in alia euntium argumenta refutantur. Illum sanguinem manifesta qualitate peccare contendunt. 1. Quia non sine molestia prodeat. Sed hanc in sano Utero levem esse ^b & longe diversæ causæ deberi ^c, superius patuit. 2. Si in coitu virile tangat membrum, hoc excoriari ^d. Ast hoc quod aliquando contingit, potius sanguinem effusum, & in utero corruptum, aut morbosas evacuationes spectat. 3. Quod occultam habeat qualitatem venenatam ex variis probant. Instar omnium sit *Plinius e*. *Nihil facile, inquit, reperiatur mulierum profluvio magis monstrificum. Acefcunt super-ventu musta, sterilesunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus insedere, decidunt. Speculorum fulgor adspectu ipso*
H 3 *hebe-*

tinet & strictissime observatur, ut mulieres, dum sunt in menstru-
is, pro impuris habeantur, separatim vivere cogantur, alique ri-
tus observentur. Vide Lafitau mœurs des Sauvages Americains, &c.
Tom. I. p. 262.

^a Hippocr. de His qui Uterum non ger. p. 675. aliisque locis. ^b §. 15. 50. Si dolor enim adest gravis, uterus se non bene habet §. cit. ^c §. 50. ^d H. Mercurial. de M. M. Lib. IV. p. 203. *Qui cum men-
struosa concumbit morbos gravissimos sibi contrahit, ut interdum vidi ex-
perientia.* ^e H. N. VII. 15.

hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisque nitor: al-
 vei apum emoriuntur: es etiam ac ferrum rubigo proti-
 nus corripit, odorque dirus: & in rabiem aguntur gusta-
 to eo canes, atque insanabili veneno morsus inficitur.
 &c. *a* Sed concipi nequit, talem venenatum sanguinem per
 mensem retineri in corpore, & circumduci posse sine ulla
 labe corpori inducta *b*. Referenda igitur hæc potius inter
 aniles fabulas, quæ apud Medicos plus nimis credulos ac
 vera naturæ cognitione destitutos fidem habuere. 4. Non-
 nulli vero inferunt ex *Hippocrate* *c*. Sanguinem hunc ter-
 ram rodere instar aceti, & mordere ubicunque mulierem
 contingat uterosque exulcerare. Sed locum non bene ca-
 piunt: loquitur enim Sapiens Cous de Morbosa Muliere,
 & Ulceroso, Cancrosove Uterino fluxu *d*. Huic vi vene-
 natæ suppositæ nonnullorum debetur opinio, Variolarum
 causam a sanguine menstruo graviditatis tempore, dum fœ-
 tui impenditur, non apparente, illumque in Utero infi-
 ciente, derivantium. Ast quum hæc mera sunt figmenta ex
 præcedentibus sponte disparebunt. Accedit inter alia quum
 Variolæ morbus sit olim pluribus locis incognitus, & mu-
 liebre genus ab omni ævo Menstruis tributis fuerit obno-
 xium, hæc pro earum causa haberi non posse, liquet.

LXXVI.

a Similia habet Lib. XXVIII. §. 23. Quæ opinio fortasse ansam
 dedit veterum rusticorum superstitioso ritui; Mulierem quippe
 Menstruantem nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus con-
 tra crucas, & cætera circumducentium. Vide Palladium de R. R.
 Lib. I. Cap. 35. Ælian. Hist. An. Lib. VI. Cap. 36.

b Imo si quandoque vitiosa indoles ei adsit, hæc ei quatenus tali
 non competit, sed quatenus vitiosos humores, quos natura per ean-
 dem viam expurgare conatur, sibi admixtos habeat.

c de Morb. Mul. p. 594. *d* Jam olim monuit J. C. Arantius
 de Human. Fœt. Cap. IV.

L X X V I.

V. Nec existimandum est Sanguinem hunc excernendum in Uteri vasis aut fundo sensim coacervari, & nil sanguinis effundi, nisi qui in Uteri vasa a reliquo erat sepositus. Id nimirum circulationem sanguinis aperte offendit, nam nullibi in corpore manente vitâ est talis stagnatio, ergo etiam neque circa Uterum: Etiam si ob vasorum Uterinorum conformationem circuitum hic impeditum esse & languidum non negem. Quin ibi congregari nequit, quippe Uteri capacitas tanta non est, præsertim in virginibus, ut tantam copiam, quam vulgo excerni solet, capere possit ^a.

L X X V I I.

Plura adhuc, eaque non levidensia, restant, quæ adnectere, ne legentem obtundam, ipseque tædium capiam capti, non lubet: quapropter hic metas figere decrevi.

^a §. 42.

F I N I S.

G E D I G T

Ter eere van den Schranderen en Geleerden

H E E R E

GOETHIUS STINSTRA,

Toen zyn Ed. tot der Medecynen Dokter werde verklaart,

Na dat Hy een Redetwisting, door hem opgesteld, hadt verdedigd.

Homer. Odyss. δ. vers. 32.

Ἰντρος ὃ ἐκαστὸν ἐπισώμεν περὶ πάντων
Ἀνθρώπων ----

Adt ooit een digter ruime stof
 Oin wyd en breed te draaven,
 In iemands welverdienden lof,
 En treffelyke gaaven:
 Dan kan o STINSTRA! myn gedigt.
 Geen ryke stof ontbeeren,
 Zo ik my kwyte van myn pligt,
 En geef verschuldigd' eere
 Aan U, die over langen tyd,
 Uw vlug verstand, en oordeel,
 Besteede met een nyvre vlyt
 Tot onwaardeerbaar voordeel.
 Gy wist een treffelyken Schat,
 Uit Grieksche, en Roomsche blae'ren,

Die

Dien de Oudheit loffelyk bezat,
 Ten uwen nut te gae'ren.
 De wiskonst nooit genoeg geagt;
 (Die steen om 't brein te slypen,)
 Gegeeven aan ons zwak geslagt,
 Om waarheit te begrypen:
 (Die deze tot zyn baken kiest;
 En nimmer onder 't zeilen
 Onagtzaam uit het oog verliest;
 Kan eenig nimmer feilen:)
 Aan haar, die ons door 't waar verblydt,
 In dit bedrieglyk leven,
 Kost Gy in uw voorgaanden tyd
 Geheel U overgeeven.
 Hier na hebt Gy de Wysbegeert,
 Op deze vaste gronden
 Gebout, met naarstigheid geleert;
 En 't voordeel ondervonden
 Dat hier zoo wezentlyk uitvloeit;
 Om nutten last te draagen;
 En tot een *Atlas* opgegroeit,
 De wereld * t' onderschraagen.
 Ik meen tot dienst van het geslagt
 Der menschen aan te leeren
 Een konst, die nooit te hoog geagt
 Veel smerten af kan weeren;
 En die zo heilzaam zwaare pyn,
 En ziekte kan verdryven,
 En laten niet de minste schyn
 Van kwaalen overblyven.
 Hier zult Gy waarde boezem-vriend,
 My ligtelyk verschoonen,

I

Indien

* De kleine wereld den Mensch.

Indien ik niet, zo Gy verdient,
 Uw wetenschap vertoone:
 Dat zal uw reden tot meer lof,
 (Dit durf ik vast vertrouwen)
 Door Uw geleerdheit in dees stof,
 Den kenneren ontvouwen.
 Wie is'er die in U vermoedt,
 Vooroordeel en verblindings?
 Gy toont hoe men bewyzen moet
 Alleen uit ondervinding;
 En daaglyks zig meer en meer
 Tot zekerheit gewennen,
 Op dat men altyd de oorzaak leet,
 Uit zyn gewrochten kennen.
 Gy durft U in het letterperk
 Stout, tegen yder zetten,
 Om dus uw wel bearbeid werk
 Te veiligen voor smetten.
 'K Voorzie reeds den aanstaanden tyd,
 En dat met groot verlangen,
 Wen Gy na een' gewonnen stryd
 Zult de eere-kroon ontvangen:
 Men zegt een loffelyke kroon,
 Een cernaam waard den braaven,
 Nogtans een middelmatig loon
 Voor uwe groote gaaven.
 My dunkt ik zie ons Vaderstad
 Alrê de hand uitsteeken,
 Als of zy wat te zeggen hadt,
 En dus begon te spreken:
Geluk ô Waarde Zoon geagte Lieveling!
Dien ik met reederheit ten allen tyde ontfing;
Geluk

Geluk ô waarde Zoon! die deze blyde zege,
 Alleen door Uw verstand, en yver hebt verkregen.
 Myn welbestede vreugd gaat op dees' blyden dag,
 Nu ik U welkoom heet, veel verder dan zy plag:
 Myn vreugd wast meer en meer, myn harte gaat my open,
 Als ik gedenk wat heil my van U staat te hoopen;
 Verwagt geen grooten Schat tot loon, maar wagt gewis
 Een toegenegen hart dat meer dan Schatten is,
 Verwagt geen groot sch geschenk, dat soud gy niet begeeren,
 Als eertydt Phalaris deed' Polycleet vereeren,
 Het strekt uw zelf tot vreugd, dat gy Uw dierb'ren tyd
 In Leisteroeffening tot mynen nut verslyt,
 Gy zult in stille rust hier by Uw vrienden leeven,
 En dat zal aan uw Ziel, geen klein genoeg geven;
 En daar by zal uw naam roemrugtig zyn bekend,
 Zo ver ik overal myn ryke Schepen zend.

T. NIEUWENHUIS,

Amicitia extorsit.

So ver ik overal mijn vrees heb
in dat ik niet kan weeten wat
het zal worden met de
toekomstige tijden. Het is
mij niet bekend hoe het
zal uitvallen met de
toekomstige tijden. Het is
mij niet bekend hoe het
zal uitvallen met de
toekomstige tijden.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

1. 1880

Stinstra, Goethius

Diss. inaug. phys.-med. de fluxu mulierum menstruo

Franequera 1731

4 Diss. 5073#Beibd.3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11028832-1